

Hibrus
Nəkwəkwə yame ramvən kimi
nəmə Isrel
Nəgkiarien kwəkwə kape
nəkwəkwə e Hibrus

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kiseinein mə pa rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e, in rīpəh nīniyen nhagin. Yermamə yame rimirai rīmīpəh nāmien Yesu Kristo, mārīg narmamə tiksīn yamə mīne kīmīsəm Yesu kīmīsəvsao kīn kimi yermamə yame rimirai nəkwəkwə e. Kīnī in rīrkun nəgkiarien kape Ol Testamen, mīne norien kape nəmə Isrel kupan. Tukmə ror Banabas uə Apolōs kīmīrīrai nəkwəkwə e, meinai iriu kīrarkun Nəvsəoyen Huvə kape Yesu, kīnī iriu mawehuə ye nīməhuak. Narmamə tiksīn, rīkīrīə raməsīk mə Pol rimirai nəkwəkwə e, mārīg rīkitawə rīpəh nəsīkīen məknaķīn meinai ye leta yamə mīne Pol rimirai, rīmnərəhu-pən nhagin. Mārīg nhagin rīrkək ye nəkwəkwə e.

? Rimirai ramvən kimi nīpa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi nəmə Isrel yamə mīne kīshatətə ye Yesu Kristo, mārīg irīə tiksīn kīmnharerīg-pən tuk norien kape nəri-pənien Loa kape Moses. Tukmə ror irīə khapəh nharkun-huvəyen nīprai Nəvsəoyen Huvə.

? Nīmraghien rīmnhawor pən iran mīne ye nīpīg rīmīrai? Ye nīpīg a, nəmə Isrel tiksīn kīmīsorīah nəmə Isrel yamə mīne kīshatətə ye Yesu Kristo, mīsor rīkīrīə rəpou. Rhuvə mə irīə

tukharkun mə nhatətəyen kapəriə in nəfrakisien, kini Yesu in Kristo yame Kughen rimə tukrher-pə kin.

? Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Ye nipig a, narmamə tiksın ye niməhuak, rikiriə rəsik mə norien kape nəri-pəniēn Loa kape Moses ye Ol Testamen, in yerpig rapita norien kape nhatətəyen ye Yesu Kristo. Mərig narimnar ye Ol Testamen in nuhpikinien əmə kape norien yame Yesu rimnor. Rəmhen kin temple in ramor nuhpikinien ye Nanmın kape Kughen yame ramarə yerkitawə; kini Sabat in ramor nuhpikinien ye napisien yame Kughen tukrivəhsi-pə kimi ətawə ye rao ye neai; kini norien kape niviyen nitə in ramor nuhpikinien ye nitaw Yesu Kristo yame rimnaiyu ye nai kamarkwao kin. Kimirai nəkwəkwə e mə narmamə tuksəm mharkun mə Yesu Kristo In yerpig rapita narimnar fam, rapita profet minə, mine agelo minə, mine Moses, mine Eron, mine pris minə kupan. Nhatətəyen ye Yesu Kristo in rhuvə pik rapita nəripəniēn Loa kape Moses. Ror məkneikin meinai narimnar fam ye Ol Testamen rimauə mor nəfrakisien kin ye Yesu Kristo. Kini nimhəyen kafan in rəmhen tuk nirisinien norien has kape narmamə.

Kristo rimnor əpu Kughen kimi ətawə

¹ Apa kupan, Kughen rimivəhsi-pən nəgkiariēn kafan kimi profet minə ye nipig pisin pisin minə, mine swatuk pisin pisin minə, kimnhani-pən tuk riptawə minə.

² Mərig taktakun ai kitawə kwəsəviə-pən tuk Nipig Kwasiḡ, kini Kughen raməgkiar atuətuk əmə

kimi ətawə kin Tini. Tini a Kughen rimirpen in mə tukror neiai mine tokrei tanə, mirpen In mə tukmə ror infamien, narimnar fam, rəmir tukun.

³ Tini e In nikhakien kape nihuvəyen mine nəsaninien kape Kughen. In rhai atuatur rimni ye narimnar fam. In mampik ətəəkkin narimnar fam ye nəsaninien kape nəgkiarien kafan. Nipig In rimamhə tuk nəspir-tayen norien has kapətawə, In rimavən ye rao ye neai məkwətə-pən ye nikar Kughen Yermaru matuk.

Ji Kughen e In yerpirig rapita agelo minə

⁴ Kughen riviəh-si haktə Tini e, kini In yerpirig rapita agelo minə rəmhen kin mə nhag e yame Kughen riviəhsi-pən kimin in yerpirig rapita nhag agelo minə fam.

⁵ Kughen rirəh nini-pəniyen tuk agelo kirik kafan mīmə,

“Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rimim atuatur.” (*Sam 2:7*)

Mərig in rimməgkiar məknakin kimi Yesu. Kini Kughen rirəh nini-pəniyen tuk agelo kirik mīmə,

“Yo rimim atuatur,

kini ik nakuauə narik.”

(*Sam 2:7*)

Mərig In raməgkiar məknakin kimi Yesu.

⁶ Meinai nipig Kughen rimmher-pən kin Nimrin Nupan kafan ruə ye tokrei tanə, kini In mamni mīmə,

“Pəh agelo m-fam kafan tuksəgnəgin In.” (*Dut 32:43*)

1:2: Sam 2:8, Jon 1:1-3; Kol 1:16 **1:3:** Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4

1:3: Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2 Kor 4:4 **1:3:** Kol 1:17 **1:3:**

Taet 2:14 **1:3:** Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. **1:4:** Efes 1:20-21; Fil 2:9

⁷ Nīpīg Kughen raməgkiar ye nīkarin kape agelo
mīnə mamni mīmə,

“Yo yakamor kafak agelo mīnə kisəmhen kin
nimətag yame ramavən ikin mīnə fam,
mamor kafak wok.

Iriə kisəmhen kin nap.” *(Sam 104:4)*

⁸ Mərig In raməgkiar kimi Tini mīmə,

“Kughen, kafam narmaruyen tukraməmīr rerin,
infamien rikək.

Nakamehuə ye narmamə ye norien yame rat-
uatuk.

⁹ Ik nakorkeikei əmə natuatukien

maməməkin norien iko iko mīnə.

Ror pən, Yo e, kafam atuatur Kughen,

Yo yakamərhū kupan ik, kini ik yerpīrig
rapita ik mīnə tiksīn.” *(Sam 45:6-7)*

¹⁰ Kini Kughen ramni-pən mīn tukun mīmə,

“Yermaru. Ye nīrikakunien, Ik nīmnor tanimtanə,

Kini Ik nīmnor narimnar fam yamə mīne
kasəmīr-pən ye neai kin kwermīm.

¹¹ Narimnar fam mīnə e tukharkək,

kisəmhen kin neipən yame tukrəmətīt,

mərig Ik takamarə kape rerin.

¹² Takarakikin narimnar fam ye tokrei tanə mīne

ye neai rəmhen kin yame yermamə rama-
rakikin neipən mətīt.

Takukreikin narimnar fam rəmhen kin yame
yermamə raməviruə kin neipən.

Mərig Ik nakpəh nəviruəkinien,

Kini Ik nakamarə kape rerin.” *(Sam 102:25-27)*

¹³ Kini pəh nien mə agelo e yame Kughen rimini-
pən nəgkiarien tukun e mīmə,

“Ik əkwətə-pə ye kwermik matuk,

Meriaji nīpīg jakor ik takehuə ye tikmīr kafam
mīnə.” *(Sam 110:1)*

¹⁴ Məriḡ agelo mīnə, iriə yorwok mīnə əmə. Iriə
nanmīn yamə mīne Kughen ramher-pə kīn mə
tuksarha huvə tuk narmamə yamə mīne In ravəh
mīragh əriə.

2

*Narpīnien aikīn kape narmamə yamə mīne kasor
təvhagə has*

¹ Yesu In yerpīriḡ pīk, ror pən, rhuvə mə kitawə
tuksətəriḡ huvə kīn naha nhagin yame kwəsəriḡ
ta, tamə kitawə kisəpəh nəḡkiariēn mīnə a mhavən
isok.

² Nəḡkiariēn yame agelo mīnə kīmnhani-ərav-
pən tuk rīptawə mīnə, in nəfrakisien, kīni nar-
mamə tukhavəh narpīnien tuk nəsikien Loa mīne
nəpəhyen narimnar yame Loa ramni.

³ Ror pən, tukmə kitawə kasor nar apnapīg
əmə ye nəḡkiariēn huvə yame ramni swatuk
yame Kughen ravəh mīragh ətawə iran, to khapəh
nīsaptayen kīn narpīnien. Nivəh-mīraghien e,
Yesu Yermaru rīmnəkupan mīni-ərhav, kīni nar-
mamə mīnə tiksīn kīmīsəriḡ, mīshajoun ətawə kīn,
mə in nəfrakisien.

⁴ Kīni Kughen ramrīpīn nəḡkiariēn a mamor
nīmətīēn mīnə, mīne nar apsipīs mīnə, mīne
norien pīsīn pīsīn yamə mīne kasor narmamə
kisəm kisakur, mīvəh-si-pən nəsanīnien kīmi naha
yermamə yame rorkeikei ye Nanmīn Kafan tuk

norien wok, mamhajoun mə nəgkiarien a in nəfrakisien.

Yesu rīmauə mivəh-si-əhu In rəmhen kin yermamə apnapig əmə

⁵ Pa rīmə agelo minə tuksarmaru ye tanə vi yame tukripiuə, yame yakamni e taktakun,*

⁶ meinai ye Nəkwəkwə kape Kughen yermamə kirik rīmīni-pən tuk Kughen mīmə,

“Narmamə iriə nar apnapig əmə,

mərig Ik, nakipəh nərukinien əriə, rikim raməsik əriə,

kini Ik nakamarha huvə tuk narmamə mifam.†

⁷ Nīmivəhsi-əhu ji yermamə, agelo minə yerpīrig rapita, mərig kape nīpig kwakwə əmə.

Mivəhsi-pə narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimin.

⁸ Kini Ik mivəh-si-pən nehuəyen kimin mə tukrarmaru ye narimnar fam.” *(Sam*

8:4-6)

Nəgkiarien e yame ramni mə tukrarmaru ye narimnar fam, nīpran e mə nar kirik rikək yame in rīpəh narmaruyen iran. Mərig taktakun ai khapəh nisəmien mə ramarmaru ye narimnar fam,

⁹ mərig nar kirikianə əmə kitawə kasəm. In e, Yesu, yame “Kughen rīmivəhsi-əhu In, agelo minə yerpīrig rapita, kape nīpig kwakwə,” mərig taktakun ai, Kughen “rīvəhsi-pən narmaruyen mine nehuəyen mine nisaiyen kimi Yesu” meinai In rīmivəh nəmhəyen mīmə tuk ətawə. Əwəh, ye

2:4: Mak 16:20 * **2:5:** Nəmə Isrel rikiriə rimməsik mə agelo minə kasarmaru ai taktakun ye tanimtanə. Əmru Dut 32:8. † **2:6:** Gris ramni mə “Ik nakamarha huvə tuk ji yermamə.” **2:8:** Jen 1:26; Rev 20:4,6; 22:5

nihuvəyen kape Kughen, Yesu rımamhə tuk narmamə m-fam ye tokrei tanə.

¹⁰ Kughen rımnor narımnar fam; kını narımnar fam, kafan əmə. Kını rhuvə əgkap mə In rımnor Yesu, yame rımnəkupan mhotei swatuk tuk nıvəh-mıraghien narmamə, mamərig nəmhəyen ye nımhəyen, mə tukruə yemə atuatuk kape nıpik-ofuginien ji Kughen mınə khapsaah tukhavəh nımraghien rerin.

¹¹ Yesu e yame ramərəhu karın narmamə mə iriə nəmə atuatuk kape Kughen, mine narmamə yame In ramərəhu karın əriə, iriə min, rımriə kırıkianə. Ror pən, In rıpəh naurısien tuk nokrənien kın əriə mə piauni mınə mine nowini mınə.

¹² Mamni-pən tuk Kughen mımə,
 “Yo jakni-ərhav-pən nhagım tuk piak mınə mine nowinik mınə.
 Jakəni nıpei mıvəhsi-haktə Ik ye nımri mırh.”
(Sam 22:22)

¹³ Mamni mın mımə,
 “Jakni nəfrakisien iram.” *(Aes 8:17)*
 Kını mamni mın mımə,
 “Yo e, kımawə kwajikovə yamə mine Kughen rımıvəhsi-pə əriə kımı Yo.” *(Aes 8:18)*

¹⁴ Kwajikovə mınə e yame Yesu ramni əriə, iriə narmamə əgkap - nıprairiə mine nıtawriə aikin. Ror pən, Yesu tukraməkeikei muə ye tokrei tanə, nıpran mine nıtawın rəmhen kın yermamə, meinal yermamə əgkap rırkun nımhəyen.

2:9: Fil 2:8-9 **2:10:** Rom 11:36 **2:10:** Hib 2:17; 4:15; 5:8-9
2:10: Luk 24:26; Rom 8:17; 2 Tes 2:14; 1 Pita 5:1; Hib 2:7 **2:11:**
 Hib 13:12; Efes 5:26 **2:11:** Mat 28:10 **2:14:** Jon 1:14

Kini nımhøyen kafan rımnoriah Setan yame in ramehuə ye kwənmhan kape nımhøyen.

¹⁵ Narmamə kamhagin kin nımhøyen, kini niginien kapəriə ramarkis ətərəkın əriə ye nıpig m-fam, rəmhen kin yame iriə slef minə kape niginien. Mərig Yesu In rımamhə mə tukririsin ərlə.

¹⁶ Kitawə kharkun huvə mə pəh nien mə In rımauə mə tukrasitu ye agelo minə, mərig,
“In rımauə mə tukrasitu irətawə e kwənərəus kape Ebraham.” *(Aes 41:8-9)*

¹⁷ Yesu tukrəkeikei muə nıpran mine nitawın rəmhen kin yermamə, mə tukruə rəmhen kin pi-auni minə mine nowini minə ye narımnar fam, mə In rirkun nuəyen hae pris kapətawə mamor wok kape Kughen, mımhə, nitawın raiyu mamor swatuk kimi Kughen tuk nivəhsi-tayen narpınien kape təvhagə has kape narmamə. Ror pən, rikin rehuə tuk ətawə, kini kitawə kharkun nisətəgtəyen iran.

¹⁸ Meinai In min, In rımırəhpikin nıpig əutən ye nıpig yame Setan rımivəhsi-pən vəhsi-pən kımın, kini ye norien kirikianə əmə min, nıpig Setan ravəhsi-pən vəhsi-pən kimi narmamə ai taktakun, kini Yesu rirkun nasituyen irəriə.

3

Yesu In yerpirig rapita Moses

2:14: Jen 3:15; 1 Kor 15:54-57; 2 Tim 1:10; 1 Jon 3:8 **2:15:** 2 Tim 1:7 **2:16:** Aes 41:8-9; Luk 3:8 **2:17:** Fil 2:7; Hib 2:10; 4:15; 5:1,8-9 **2:17:** Hib 5:2 **2:18:** Hib 4:15

¹ Piak minə mine nowinik minə. Kughen rimnokran kwis kin ətawə-m kimia mə tukhavən ye rao ye neai, mərəhu karin ətawə mə kafan narmamə minə. Meinai Yesu ramasitu məknakin irətawə, rikimia tukraməsik pik Yesu a, In aposol mine hae pris kape nhatətəyen kapətawə.

² Kughen rimivəh-si haktə Yesu mə In tukror wok e, kini In rimnor nəkwai Kughen ye narimnar m-fam, rəmhen kin yame Moses kupan rimnor nəkwai Kughen ye kafan wok minə fam,

“In mamarha huvə tuk nimə kape Kughen, in e narmamə kape Kughen.” *(Nam 12:7)*

³ Iriu kwis kimiwor nəkwai Kughen, mərig ratuatuk mə tukəgnəgin Yesu rapita Moses, rəmhen kin yame kaməgnəgin yermamə yame ravhirəkin nimə rapita nimə yame ravhirəkin.

⁴ Kini nimə minə fam, narmamə kamhavirəkin. Mərig Kughen rimnərəhu-pə narimnar m-fam.

⁵ Moses in yorwok kirik ye nəkwai nimə kape Kughen, yame ramor nəkwan, mamarha huvə tuk nimə kafan- in e narmamə kape Kughen minə. Kini narəyen kape Moses in ramor nuhpikinien kin narimnar yame Kughen tukripihajoun kwasig.

⁶ Kristo, In min rimnor nəkwai Kughen. Mərig pəh nien mə In yor wok əmə kirik rəmhen kin Moses. In Tini, kini In ravəh nehuəyen tuk narmaruyen ye kafan nimə. Kini tukmə kitawə kasətgah, misarkut mə tuksərer timtim tuk nar yame kitawə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə iran, kini misagien tukun, kini nəfrakisien mə kitawə e, narmamə kafan, kitawə kisəmhen kin

kafan nimə.

Taksərip tim tim əmiə minə ye nhatətəyen kapəmiə

⁷ Ror pən, pəh kisəri-pən nəgkiarieren yame Nanmin kape Kughen ramni mımə,

“Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarieren,

⁸ mhapəh nisorien kapəmiə kapə riskai pik, rəmhen kin ripmiə minə kimisor məknakin kupan, misəsik nəkwai Kughen nipig kimnharap əsigəvin Kughen ye tipəvsik.

⁹ Kughen ramni mə,

‘Ikin aikin a, ripmiə minə kimisəkeikei kimi Yo mhamə tuksəm-ru kafak nəsaninien, nar apnapig iriə kimisəm nımtətien yamə minə yimnor

¹⁰ mivəh newk foti.

Kini Yo jakor niemhaa kimi əriə, mamni mımə,

“Rikiriə ramvən isok tuk Yo nipig m-fam, misəpəh swatuk kafak.”

¹¹ Niemhaa rimnhai Yo, yimivəh kwəsu mımə,

“Iriə e to khapəh nhavənien a ikin yame jakvəhsi-pən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikin.” ’ ’* *(Sam 95:7-11)*

¹² Piak minə mine nowinik minə, takasərig əmiə tuk nar e. Sor mə rikimiə tukripəh nahsien mor əmiə nakamir ye kapəmiə nhatətəyen

3:6: 1 Kor 3:16; 1 Pita 2:5 * **3:11:** Ol Sam 95 raməvsao kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. Kimnisarə ye tipəvsik, mhamə ta mə Kughen rimnəpəh əriə, misarar, mhani hah Kughen. Kini Kughen rimivəh-si-pən narpinien kimi əriə tukun, mımə iriə to khapəh nhavənien misarə apa tanə huvə yame In rimirpen ta mə kape nəmə Isrel. Nakəm stori iran ye Eks 17:1-7, Nam 14:1-30, mine Nam 20:1-13.

mhaukreikin-pən əmiə tuk Kughen yame Ramragh.

¹³ Mərig nipiḡ m-fam, tukmə nakhavəh kwənmhaan tukun, takasəkeikei mhavəhsi-haktə nərigien kapəmiə minə pəh təvhagə has tukripəh neikuəyen irəmiə, mamor kapəmia kapə riskai, mamor minə nakhapəh nisərigien nəgkiarien kape Kughen.

¹⁴ Meinai tukmə kitawə kisərer tim tim miseriaji-pən infamien, mishatətə ye Kughen rəmhen əmə kin yame nipiḡ kimishatətə pə pə əmə iran, in e ramhajoun-pən mə kitawə kisor wok kwis kitawə Kristo.

¹⁵ Rəmhen kin yame kwəni ta kimə,
 “Taktakun əmə, takasəkeikei misətərig kin kafan nəgkiarien,
 mhapəh nisorien kapəmia kapə riskai pik rəmhen kin rīpmiə minə kimisor, mhavəhsi-pən nimetairiə kimi Yo.”† *(Sam 95:7-8)*

¹⁶ ?Kini ni-pa mine kimisərig pawk nəgkiarien kape Kughen mhapəh nisorien? Iriə e Moses rimikir ərhav əriə apa Ijip.

¹⁷ ?Ni-pa minə e kimisor Kughen niemhaa rhai mivəh newk foti? Iriə e nəmə kimisor norien has, kini mhamir mhamhə apap ye tipəvsik.

¹⁸ ?Kini ni-pa minə e Kughen rimnəgkiar irəriə, mivəh kwəsu mə iriə to khapəh nhavənien ikin Kughen ravəhsi-pən napsien kimi narmamə ikin? In rimnəgkiar ye narmamə yamə mine kimisəsik nəkwən.

† **3:15:** Raməvsao min kin kaha tu yamə mine Moses rimikir-yerhav əriə apa Ijip. **3:16:** Nam 14:1-35 **3:17:** Nam 14:29; 1 Kor 10:1-13

19 Kini kitawə kisəm mhamə iriə kimiseinein nivəniēn ikin kamapis ikin meinai kimnhapəh nishatətəyen iran.

4

Ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin

¹ Mərig kitawə e, Kughen rimirpen mə kitawə tukharkun nhavəniēn ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin. Kini promes e, raməmīr hanə, maməhitə tuk ətawə. Ror pən, pəh kitawə tukasərig ətawə, kini mhagin, tamə kitawə kirik ripəh nivəhyen nimraghien a.

² Meinai kitawə kwəsərig ta Nəvsaoyen Huvə mə Kughen rimnor apnəpeinə ye ikin kirik tuk nimraghien kapətawə, rəmhen kin yame kaha kapətawə minə kwəsərig ta.* Mərig nəgkiariēn a ripəh nasituyen irəriə meinai iriə kimisərig əmə, mhapəh nishatətəyen iran.

³ Meinai kitawə yamə mine kishatətə iran mharkun nhavəniēn imə, ikin kavəh nimraghien tuk Kughen ikin. Mərig ye nikarin kape narmamə yamə mine khapəh nishatətəyen iran, Kughen ramni mimə,

“Niemha rimnhai Yo, yimivəh kwəsu mimə,

‘Iriə e to khapəh nhavəniēn a ikin jakvəhsi-pən napisiēn kimi narmamə ikin.’ ” *(Sam 95:7-11)*

Kughen rimnor tokrei tanə, ai minor apnəpeinə pawk ta ye kwənmhaan kavəh nimraghien tukun ikin, mərig rimini-əhu kaha tu minə mə tukhapəh nhavəniēn aikin.

* **4:2:** In ikin e, raməvsao kin kaha minə iriə Moses kimiseriwək apa ye tipəusik.

4 Kitawə kharkun mə rimmor apnəpeinə ta ye kwənmhan kape napisien, meinai Nəkwəkwə kape Kughen raməgkiar ye Sabat mīmə,
 “Kughen rimmor ta narimmnar ai, kini ye nīpīg yame ror seven kīn, In rapis mīpəh norien narimmnar.”
(Jen 2:2)

5 Mərig Nəkwəkwə kape Kughen ramni mīn nəgkiarīen pīsīn kīrik mīmə,
 “Iriə e to khapəh nhavəniēn a ikīn yame jakvəhsipən kimi narmamə mə tukhavən misapis ikīn.”
(Sam 95:11)

6 Ror pən, ikīn kavəh nīmraghiēn tuk Kughen ikīn a, in raməmīr hanə mə narmamə tukhavən ikīn. Mərig narmamə kupan tiksin yamə mīne kīmīsərig Nəvsəoyen Huvə, kīmīsəpkərhav ye kwənmhaan kavəh nīmraghiēn ikīn, meinai kīmīsəsik nəkwai Kughen.

7 Kini ror tu kwənmopīn, Kughen rimmərəhu-pən nīpīg kīrik mīn tuk nīvəniēn ikīn kavəh nīmraghiēn tukun ikīn. Nīpīg ai, in e taktəkun. Kughen rīmīni ta ye nəkwəkwə kape King Deved nəgkiarīen e yamə yakwərai ta mīmə,
 “Taktəkun əmə, takasəkeikei misətərig kīn kafan nəgkiarīen,
 mhapəh nīsorīen kapəmia kapə riskai pīk.”
(Sam 95:7-8)

8 Rikimīə tukrəsik-ru kwən e Josua kupan. To Josua rīpivəhsipən napisien kimi əriə ye nīpīg in rīmīkīr əriə mhavən Kenan, Kughen to rīpīpəh nīni-pən-mīniēn mə tukrərəhu nīpīg kīrik kape nīvəniēn ikīn kavəh nīmraghiēn tukun ikīn.†

† 4:8: Stori e raməmīr ye Dut 31:7; Jos 22:4.

⁹ Kini ror məkneikin, In rimi ni nipig pisin kirik min, nipig a ramamir hanə tuk kafan narmamə minə mə tukhavən mhavəh nimirghien. Ye norien kirikianə əmə min, Kughen rimnapis ye kafan wok minə kupan, ye Sabat.

¹⁰ Meinai yermamə yame ramvən imə mə tukrivəh nimirghien e, in tukrapis ye kafan wok rəmhen kin yame Kughen rimnapis ye kafan wok kupan.

¹¹ Tuk nar ai, kitawə tuksarkut pik mhamə tukhavən imə mhavəh nimirghien e. Ripəh nihuvəyen mə kitawə kirik tukrəri-pən norien kape nəmə kupan yamə mine kimisəsik nəkwai Kughen mamhamir.

¹² Meinai nəgkiarien kape Kughen, in ramragh mamor wok. In rəmhen kin nao yame resrə ye nikarin mir. In rirkun nəripraiyen mor əpu nətərigien minə mine rikin pisin pisin ye narmamə, rəmhen kin yame nao ramhoprai nikəcri jir mamor əpu ikin rirpin ikin mine nunu. In rirkun nəkirien nətərigien minə mine riki yermamə minə.

¹³ Kughen raməm narimnar fam ye tokrei tanə rəmhen kin yame kimnərai kwəskwəh kəpəkir kin, kaməm fam. Kini kitawə tukasəkeikei mhani-ərhav fam əgkap narimnar yamə mine kimisor kimi Kughen.

Yesu In rimauə hae pris yame rhuvə rapita, meinai nar apnapig mə In Kughen, mərig rimauə ye tokrei tanə

4:10: Jen 2:2; Hib 4:4 **4:12:** 1 Pita 1:23; Aes 49:2; Rev 19:13-15; Jon 12:48 **4:12:** Aes 55:11; Jer 23:29 **4:12:** Efes 6:17 **4:12:** 1 Kor 4:5 **4:13:** Rev 2:23

14 Ror pən, pəh kitawə tukharaptərəkin tim tim nhatətəyen kapətawə yame kitawə kamhani-ərhav, meinai kitawə kharkun mə kapətawə aikin hae pris yame In rhuvə pik. In e, Yesu, Ji Kughen, yame ruavən ta apa ye rao ye neai.

15 Meinai kapətawə hae pris, In pris kirik yame rirkun huvə rikitawə, mirkun mə kitawə kharəh nisəmhenien. In rirkun məkne meinai narimnar fam yame kamharap əsigəvin ətawə ye nimraghien kapətawə kwənharap əsigəvin ta In ye kafan nimraghien. Mərig nar kirikianə əmə e, In rimipəh norien təvhagə has.

16 Tuk nar ai, pəh kitawə tuksətgah tuk nivəniēn ipakə tuk jea kape King e yame ramautə-pə kin kafan nihuvəyen kimi ətawə. Kini ikin aikin a, In rikin tukrehuə tuk ətawə, kini mivəhsi-pə nihuvəyen kimi ətawə yerkin agien, ye nipig əutən minə.

5

1 Kitawə kharkun mə nipig m-fam Kughen ramripen yermamə kirik ye narmamə mivəsi-haktə in mə tukruə hae pris, mə in swatuk kape narmamə tuk nivəniēn tuk Kughen. In ravəhsi-pən atuə kin narimnar kapətawə kimi Kughen, kini in mavi nitə tuk kapətawə norien has minə.

2 Kini hae pris in min in yermamə rəmhen kin ətawə, in ramor rimar əmə tuk narmamə, nar apnapig iriə kiseinein əgkap nar yame ratuatuk, misapta kin swatuk. In ramor rimar tuk əriə meinai in min ripəh nəmhenien,

³ mamor təvhagə has. Kini maməkeikei mivi nitə tuk təvhagə has kafan mine kape narmamə.

⁴ Kini kwən kirik to ripəh nivəhsi-haktə-atukien in mə in hae pris. Nīkam. Kughen tukraməkeikei mokrən kin kafan kirik yermamə mə tukror wok e, rəmhen əmə kin yame rīmnokrən kin Eron kupan mə in pris kirik.

⁵ Ror pən, Kristo rīmipəh nivəhsi-haktə-atukien In mə In hae pris. Mərig Kughen rīmīrpen In, kini mīni-pən tukun mīmə,
“Ik narik.

Taktakun ai yakwauə rīmim atuatur.” (*Sam 2:7*)

⁶ Kini Nəkwəkwə kape Kughen rīmni mīn mīmə,
“Ik pris kirik nakəmhen kin Melkisedek kupan,
Kini Ik takamor wok kape pris kape rerin.”
(*Sam 110:4*)

⁷ Ye nīmrāghien kape Yesu ye tokrei tanə e, In rīmnaməhuak kimi Kughen, mamasək apomh, nehe nīmrin rīmnaiyu kini mamaiyoh kin nasituyen kimi Kughen yame rīrkun nivəh-mīrāghien In ye nīmhəyen. Kini ramsiai Kughen, marar mamor nəkwān. Tuk nar ai, Kughen rīmnərig In.

⁸ Nar apnāpig mə Kristo in Ji Kughen, mərig rīmnərig nəmḥəyen. Nəmḥəyen yame In rīmnərig rīmnhajoun in kin norien nəkwai Kughen,

⁹ kini rīmauə yemə atuatur, kini mor swatur kape nivəh-mīrāghien kafan narmamə yamə mine kasor nəkwān. Māmpik huvə əriə kape rerin.

5:3: Hib 4:15; 7:28 5:3: Lev 9:7; 16:6-15; Hib 7:27; 9:7 5:7:
Luk 22:42 5:7: Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 5:8:
Fil 2:6-8

¹⁰ Kini Kughen rimi vāhsi-pən nhag e kimin mimə In hae pris rəmhen kin kwən a Melkisedek kupan.

Takhapəh nhamirien

¹¹ Kimawə yakhavəh nəgkiarieren rehuə mə jakhani-pre tuk əmiə, mhamə Yesu In hae pris rəmhen kin Melkisedek kupan. Mərig rəutən pik tuk nhopraiyeen nəgkiarieren m-fam tuk əmiə, meinai kimiə naksarpah pik tuk nərigien nar kirik mharkun.

¹² Kimiə nimishatətə tu pik, kini rhuvə mə kimiə takpihauə ta nəmhajoun minə kape nəgkiarieren kape Kughen. Mərig nikam, kimiə naksəpəh. Kini taktakun ai, tukaməkeikei kamhajoun min əmiə, ririkakun min ye nuknei nəgkiarieren minə kape Kughen. Nəfrakisien e, kimiə nakwəsehuə ta mə taksən nəviginiien skai, mərig naksəmhen əmə tuk nəmahyen.

¹³ Mərig narmamə yamə mine kasəmaah hanə, iriə kwajikovə əmtəmtə minə - khapəh nhavəshuvəyen nirkunien tuk swatuk yame ratuatuk.

¹⁴ Mərig nəviginiien skai ne narmamə yamə mine kapəriə nirkunien ruəmruə ta, mamhawhai-pən nətərigien kapəriə mə tukharkun yame rahas mine yame rhuvə kini masor yame rhuvə in əmə in əmə.

6

¹ Ror məknei, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misarkut pəh rikitawə rimruə; pəh khapəh nharerig-pəniien tuk nuknei nhajounien kape Nəgkiarieren Huvə kape Yesu Kristo yame kwəsərig ta. To khapəh nhavirəkin-əməyen nuknei nimə

5:10: Sam 110:4; Hib 5:6

5:12: 1 Pita 2:2

5:14: Rom 16:19

6:1: Hib 5:12

nīpig m-fam. In e, tukhapəh nhani-əməyen mə narmamə tukasəkeikei misəpəh swatuk yame ramkir-pən əriə ye nīmhayen, mamhani nəfrakisien ye Kughen.

² Kini pəh khapəh nishajounien nar kirikianə əmə rəmhen kin baptaes, uə norien kape nərəhu-pənien kwermi jir ye kapən kapə yermamə məhuak tukun, uə nīpig yame narmamə tukhamragh min ye nīmhayen kapəriə, uə nīpig yame Kughen tukrīvəhsi-pən narpinien rerin kimi narmamə.

³ Nīkam. Pəh Kughen tukrasitu irətawə mor ətawə kharkun fam.

⁴⁻⁶ Mərig narmamə tiksın kwənhauə ta ye nikhakien, mwəsən əsigəvin ta nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, minhavəh ta Nanmin kape Kughen yerkiria mine nihuvəyen ye Nəgkiarien kape Kughen, mwəsəm ta nəsaninien kape narmaruyen kape Kughen yame tukrīpiuə, məkneikin, mhamir misəpəh. Kini swatuk rirkək tuk əriə tuk nararien ye nərigien kapəriə tuk nīrerig-pəyen tuk Kughen. Meinai iriə kwəsəri-pən swatuk kirikianə kape narmamə yamə mine kimisəsik-pən Ji Kughen ye nai kamarkwao kin, misarh iakei iran ye nīmri mirh.

⁷ Nīmoptanə yame ravəhs-huvə nəhig yame ramip nīpig m-fam, mamor nəviginien ramor kwənkwan, nīmoptanə a ravəh miragh narmamə yamə mine kasəsım aikin a. Kini Kughen ravəhsi-pən nīvhuəyen iran.

⁸ Məriḡ nimoṭtanə yame nar huvə kirik rikək iran, mamor əmə kapir-iapir mine mənvhirik has minə, nimoṭtanə a riṭəh niḡuvəyen tuk nar kirik. Kughen ravəhsi-pən nahasien iran, kini tuk Niṭiḡ Kwasig, tukriṭaan əru.

⁹ Eh, kimiə yame yaksorkeikei piḡ əmiə. Nar apnapig mə yaksəḡkiar məknakin kimi əmiə, məriḡ yakharkun huvə mə kimiə nakhapəh nisəmhenien kin nimoṭtanə has a. Yakharkun huvə mə kimiə nakamhavəh narimnar minə e yame rhuvə rapita, yame Kughen ravəhsi-pre kimi əmiə meinai In rimivəh miragh əmiə.

¹⁰ Kughen tukriṭəh nərukinien wok yamə mine nimnasor, meinai Kughen, kafan norien ratuatuk əmə niṭiḡ m-fam. Kini In tukriṭəh norien nar apnapig ye norien huvə kape norkeikeiyen yame nimisor kimin, masor ai taktakun, niṭiḡ naksasitu ye kafan narmamə minə.

¹¹ Yaksorkeikei mə kimiə m-fam takharpin ye norkeikeiyen yame nakasor mamhavən infamien rikək, mə takhavəh nar yame naksərəhu-pən tim tim nətəriḡien kapəmiə iran.

¹² Yakhapəh nisorkeikeiyen mə kimiə taksarpah, məriḡ yaksorkeikei mə takhavəh norien kape narmamə yamə mine kimisaiyu kupan. Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen kini masor nətəriḡien kapəriə rapomh. Masor məknakin, taktakun ai, iriə kwənhavəh ta narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə kapəriə.

Promes yame Kughen ramni raməmir rerin

¹³ Nipig Kughen rimini-pən promes tuk Ebraham, nhag kirik min rikək yame tukrivəh kwəsu iran, meinai nhagin Kughen In yerpipig pik rapita nhag minə fam. Ror pən rimivəh atuk əmə kwəsu ye nhagin mimə,

¹⁴ “Yo jakvəhsi-pre kafak nivhuəyen kimik, rehuə. Yo jakor kafam kwənərəus tukripsaah.” (*Jen 22:17*)

¹⁵ Meinai Ebrahim, kafan nətərigien rapomh, in rimiwihin mivən meriaji nipig rimivəh narimnar yamə mine Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimin.

¹⁶ Nipig yermamə ravəh kwəsu ye nhag yemehuə kirik kafan, kini kwəsu a ramərkis kafan nəgkiarien ripam. Kini narmamə tukasəkeiki mamhani nəfrakisien ye kafan nəgkiarien. To khapəh nisotgoh-minien tukun.

¹⁷ Ye swatuk kirikianə əmə min, Kughen rimivəh atuk kwəsu ye nhagin meinai In rorkeiki mə tukror narmamə yamə mine tukhavəh narimnar yame In rimirpen əriə mə tukharkun huvə mə kafan nətərigien tukripəh nukreikinien tuk nipig kirik.

¹⁸ Kughen ravəh kwəsu məkna mə tukrivəhsi-haktə nətərigien kapətawə, yamə mine kimisaiyu ətgin In. Kini pəh kitawə tukharaptərkən tim tim norien a yame Kughen rimivəhsi-pə ta kimi ətawə, mə kitawə tuksətigətə ye promes minə kafan. Nipig tukmə Kughen rimirpen nar kirik mə tukror, mivəh kwəsu tukun, to ripəh min nukreikinien tuk nipig kirik, meinai,

“Kughen to rīpəh neikuəyen nīpīg kirik.” (*Nam 23:19*)

¹⁹ Kitawə kwəsərəhu-pən tīm tīm kapətawə nətərigien mə tukhavəh narimnar minə a, ror məkneikin mə in rəmhen kin angka kirik yame ravi tīm tīm kapətawə nīmraghien, mə nar kirik tukrīpəh nəsūə-əsūəyen kin mīvi ta ətawə. Rəmhan əmə mə angka e raməmīr hanə apa Ikin Ramərhakə Ikin, apa ye rao ye neai, ikin neipən raməker əswasig ikin.

²⁰ Ikin a, Yesu rīmavən atuə kin kapətawə ikin, mə tukrəhitə ye swatuk kapətawə. In ruauə ta rəmhen kin hae pris, rəmhen əmə kin pris e Melkisedek kupan. Kini In ravəh wok e kape rerin.

7

Melkisedek, king kape natuatukien, mine nəmərīnuyen, mine hae pris yame ramor wok kape Kughen

¹ Kwən e, Melkisedek, in king kape Salem, kini in pris kupan kape Kughen yame in Yerpīrig pīk.* Kupan, Ebrahim rīmavən mamarowagin iriə king minə, kini mapita əriə, kini mīrerig muə. Melkisedek in rīmavən məm Ebrahim ye swatuk, kini in maməhuak mamaiyoh Kughen mə tukrīvəhsi-pən nīhuvəyen kimi Ebrahim.

² Kini Ebrahim rīmīvəhsi-ta taet ye kafan narimnar mīvəh-si-pən kimi Melkisedek. Melkisedek e, nhagin, nīpran e “King kape

6:19: Fil 3:12

6:19: Lev 16:2; Hib 9:2,3,7

6:20: Hib 4:14

6:20: Hib 2:17

6:20: Hib 5:16

*

7:1: Stori kape Melkisedek

raməmīr ye Jen 14:17-20.

Natuatukien.” Kini nhag kirik min e, kamokræn kin kimæ, King kape Salem, niþran e ramni mimæ, “King kape næmærinuyen.”

³ Nækwækwæ kape Kughen riþæh nævsaoyen kin rimni mine nisini mine kwænæræus kafan. Kini miþæh niniyen niþig yame rimnarha iran, mine niþig yame rimamhæ iran. Ræmhen æmæ kin yame in rimiþæh nimhæyen, in mamor hanæ wok kape pris. Ror pæn, in ræmhen kin Ji Kughen yame in pris kape rerin.

⁴ Rikim tukramuh-ru Melkisedek in yemehuæ kirik. Nar apnapig mæ riþtawæ e Ebrahim in yemehuæ, mærig in ramsiai pik Melkisedek miþæh-si-pæn kafan nar huvæ minæ kimin ræmhen kin taet.

⁵ Kitawæ kharkun mæ ye newk minæ fam, næmæ Isrel iriæ kasækeikei mhavæhsi-pæn kapæriæ taet kimi kwænæræus kape Livæ, iriæ e pris minæ, ræri-pæn æmæ yame loa ramni. Nar apnapig mæ pris minæ, iriæ min kwænæræus minæ kape Ebrahim, mærig næmæ imæriæ ikin iriæ kasækeikei mamhavæhsi-pæn taet kimi æriæ.

⁶ Mærig Melkisedek e, pæh nien mæ in kwænæræus kirik kape Livæ. Mærig in ravæh taet minæ kape Ebrahim. Kini in miþæh-si-pæn niþuvæyen kimi Ebrahim e yame Kughen rimirpen.

⁷ Ratuatuk ægkæp mæ yermamæ æmæ yame in yerþirig tukrivæhsi-pæn niþuvæyen kimi yermamæ yame in ye tanæ. Melkisedek ravæhsi-pæn niþuvæyen kimi Ebrahim, ramhajoun pæn mæ in yerþirig, kini Ebrahim in ye tanæ.

⁸ Kini pris yamæ mine kamhavæh taet, iriæ

narmamə əmə yamə mine tukpihamhə. Mərig Melkisedek e, in ravəh taet, kamni kimə in ramragh rerin.

⁹ Livae mine kafan kwənərəus, iriə e kamhavəh taet kape nəmə Isrel, mərig kirkun niniyen mə nipig ripriə Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kafan mən kwənərəus, iriə mən kimnhavəhsi-pən taet a iriə mən,

¹⁰ meinai ye nipig Ebrahim rimivəhsi-pən taet kimi Melkisedek, kini ai Livae risi-pən ye kwənərəus kape ripni Ebrahim.

Kristo in rəmhen kin Melkisedek

¹¹ Nar apnapig Loa kape Moses ramni mə pris minə tukhasi-pən ye kwənərəus kape Livae, mərig pris minə a kiseinein norien mə narmamə kisatuatuk ye nimri Kughen. Ror pən, pris mən kirik tukraməkeikei muə, yame pəh nien mə in kwənərəus kape Eron mine Livae, mərig in pris rəmhen kin pris a Melkisedek.

¹² Tukmə nipig kimə tukukreikin norien kape nirpenien pris, tukaməkeikei kukreikin mən loa.

¹³ Tukaməkeikei kor məknaikin meinai kitawə kasəgkiar ye Yermaru kapətawə yame risi-pən ye kwənərəus yame ripəh norien wok kape pris yamə mine khavaan əru nar miragh minə ye tebol ye nəkwai Nimə Ehuə kape Kughen.

¹⁴ Kitawə kwənharkun ta mə Yesu Yermaru kapətawə in rimasi-pən ye kwənərəus kape Juda, kini nipig Loa kape Moses raməgkiar kin wok kape pris minə, pa rimə raməgkiar ye kwənərəus kape Juda.

¹⁵ Mərig rhuvə əmə, meinai kitawə kharkun mə pris kirik ruauə ta, yame in rəmhen kın pris a Melkisedek.

¹⁶ In rimauə pris, mərig pəh nien mə Loa ramni mə kwənərəus kafan iriə pris minə. In ramor wok kape pris ye nar kirik yame rəsanin rapita Loa, in e, nəsaninien kape nımraghien kafan yame infamien rikək.

¹⁷ Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə,
“Ik takamor wok kape pris kape rerin.

Ik pris kirik rəmhen kın Melkisedek kupan.”
(*Sam 110:4*)

¹⁸ Kimnəpəh loa kupan, meinai kafan nəsaninien rikək, in rıpəh nasituyen ye nar kirik.

¹⁹ Meinai loa a reinein norien yermamə kirik mə in ratuatuk ye nımrı Kughen. Kini taktakun ai, norien pısın min kirik yame rhuvə rapita, in ravəh tamhekın, mə kitawə tuksərəhu-pən kapətawə nətərigien iran. Kini in swatuk kapətawə tuk nıvəniyen ipakə tuk Kughen.

²⁰ Kughen rımırpen mə Kristo tukror wok kape pris kape rerin, kini mivəh kwəsu mə kafan nəgkiariyen tukripam. Mərig nıpig rımırpen pris minə tiksın, in rıpəh nıvəhyen kwəsu.

²¹ Mərig Kughen rımivəh əmə kwəsu nıpig In rımırpen Yesu mə In pris. Nəkwəkwə kape Kughen ramni mımə,

“Yermaru ravəh kwəsu kirik,
kini to kıpəh nukreikinien nərigien kafan.
Kini mımə,

7:16: Jon 1:4; 5:26; Hib 7:25 **7:18:** Rom 8:3; Gal 3:21; Hib 9:9;
10:1 **7:19:** Rom 3:20 **7:19:** Hib 4:16; 10:22; Jem 4:8

‘Ik takamor wok kape pris kape rerin.’ ” (Sam 110:4)

²² Nəgkiarien e ramhajoun pən mə promes yame Kughen rimmor irətawə, yame Yesu rimmor ruə mor nəfrakisien kin, in rhuvə pik mapita promes akwas yame Kughen rimini.

²³ Kupan, pris minə iriə khapsaah. Mərig kirikianə tukramor wok mor wok mīpimhə. Kirik ravəh tamhekin, mor wok mamvən, mīmhə. Iriə khapəh nisorien wok kape rerin.

²⁴ Mərig Yesu, In tukror wok kape pris kape rerin, meinai In ramarə rerin.

²⁵ Ror pən, In rirkun nivəh-miraghien ətawə yamə mine kamharpin kitawə min mhamə tukhavən tuk Kughen, meinai In ramragh rerin, maməgkiar atuə kin kapətawə kimi Kughen.

²⁶ Ror pən, In ruauə hae pris yame In rəmhen tuk nasituyen irətawə. In ramərhakə, matuatuk huvə. In rīpəh norien norien has. In ror pisin əgkap ye narmamə, meinai iriə kasor norien hah. Kini In rapita əriə yamə mine kisarə apa ye rao ye neai.

²⁷ In ror pisin ye hae pris minə tiksın. Nīpig m-fam, iriə tukasəkeikei misəkupan mhavi nitə tuk təvhagə has yame iriə atuk kimisor, kwasig ikin, kīpīhavi nitə tuk təvhagə has kape narmamə minə tiksın. Mərig nīpig Yesu rīmneighan kin mə tukor sakrefaes ye kafan nīmraghien, mikirikianə əmə, in rəmhen məkwakw.

7:22: Luk 22:20; Hib 8:6; 12:24 **7:25:** Rom 8:34; 1 Jon 2:1 **7:26:** Hib 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 **7:27:** Lev 9:8; 16:6, **7:27:** Lev 9:15; 16:15; Hib 5:1,3 **7:27:** Efes 5:2 **7:27:** Rom 6:10; Hib 9:12, 26,28; 10:10; 1 Pita 3:18

²⁸ Loa in ravəhsi-haktə pris yamə mine khapəh nisəmhenien. Mərig kwəsu kape Kughen, yame rimikwasig kin loa, in mivəhsi-haktə Tini e yame rhuvə məmhen tuk norien wok e kape rerin.

8

Yesu in hae pris in rhuvə rapita narmamə yamə mine kimisor wok kape hae pris kupan

¹ Nuknei nəgkiarien yame yakamhani in e: Kapətawə kirik aikin hae pris yame ror məkna. In rinəkwətə ta ye kwermi Kughen Yermaru matuk apa ye rao ye neai.

² In mamor wok apa Ikin ramərhakə Ikin ye rao ye neai. In e Nimə Tapolen əfrah yame Kughen rimivi, pəh nien mə yame yermamə rimivi.

³ Kimivəhsi-haktə fam hae pris minə kupan kimə tukhavəhsi-pən narimnar kimi Kughen mhavi nitə. Ye swatuk kirikianə əmə min, kapətawə e hae pris, In min tukraməkeikei mivəh-si-pən sakrefaes kimi Kughen.

⁴ Nipig rimnamarə ye tokrei tanə, to khapəh nhaniyen mə In pris, meinai loa ramripen kwənərəus pisin kirik mə iriə pris minə, kini iriə kasor wok kape pris.

⁵ Nimə Tapolen yamə mine pris minə kasor wok ikin ye tokrei tanə in nanmi nar yame ramsigovin nimə apa ye rao ye neai. Ror pən, nipig Kughen rimini-pən tuk Moses mə tukrivi Nimə Tapolen, in rimnor kwirig kimin mimə,

7:28: Hib 5:1-2 **7:28:** Hib 1:2 **7:28:** Hib 2:10 **8:1:** Hib 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 **8:2:** Hib 3:6; 10:21; 1 Pita 2:5; Rev 13:6 **8:2:** Hib 9:11, 24 **8:3:** Hib 9:14 **8:5:** Kol 2:17; Hib 9:23

“Takaməkeikei maməm huvə mə takor narimnar
 minə e ratuatuk məmhen ye kafak mak
 yame yimnor mamhajoun ik kin apa faktə
 ye tukwas.” *(Eks 25:40)*

⁶ Mərig taktəkun ai, Yesu In hae pris kapətawə,
 In rivəh kafan wok yame rhuvə rapita wok kape
 pris kupan minə. Kini ye norien kirikianə əmə min,
 Yesu In swatuk kape promes vi e, In rhuvə mapita
 promes akwas minə. Meinai promes vi e, in
 ramərer haktə ye nəgkiarien yamə mine khahuvə
 pik.

⁷ Meinai to kipipəh nəm-pənien nar has kirik
 ye promes akwas, to promes vi ripipəh nivəhyen
 tamhekın.

⁸ Mərig Kughen rimnəm nahasien kape nar-
 mamə kini mini mimə,
 “Nipig aikin tukripiuə,
 yame Yo jakor promes vi kape kwənərəus
 kape Isrel mine kwənərəus kape Juda.

⁹ Promes e tukror pisin ye promes akwas yame
 Yo yimnor kimi ripriə minə kupan, ye nipig
 e yame Yo yimivəh kwermiriə mikir-yerhav
 əriə khatərhav apa Ijip.

Yo jakor promes vi, meinai iriə kimnhapəh
 nharaptəəkinien promes yame yimnor
 kimi əriə kupan, kini ror pən yimukreikin-
 pən nimeitak kimi əriə.

¹⁰ Kini Yo, Yermaru, yakamni-ərhav mimə, ye nipig
 yame tukripiuə,
 Yo jakor promes vi kirik kimi kwənərəus kape
 Isrel.

Jakvəh-sipən kafak loa minə ye kapəria kapa,
 kini mirai-pən yerkiria,
 Kini Yo jakuə rəmhen kin Kughen atuatur kapəria,
 kini iria tukhauə kafak atuatur narmamə.
 11 Kini to khapəh nishajounien əria minə,
 mamhani-pən tuk əria minə mhamə, ‘Kughen
 ror məknei,’
 meinai iria m-fam tukharkun Yo,
 ririkakun ye narmamə apnapig minə
 mivən meriaji-pən narmamə yamə mine
 kamhavəh nhag ehuə minə.
 12 Meinai rikik rehuə tuk əria tuk kapəria norien
 yamə mine ripəh natuaturkien.
 Yo jakvəhsi-ta norien has minə kapəria,
 Kini rikik tukripəh nəsik-minien norien has minə
 kapəria.” *(Jer 31:31-34)*
 13 Nipig Kughen ramni promes e, mə in promes
 vi, nipran e mə promes kupan, rinəkwas minaha.
 Kini nar yame ruauə minəkwas, ripəh nəmhenien,
 pəh nien mə tuk tu rikək.

9

*Ikin ramərhakə ikin ye tokrei tanə mine ikin
 ramərhakə ikin ye rao ye neai*

¹ Kini nipig promes yame Kughen rimnəkupan
 mor rimnamarə, narmamə tukasəkeikei misəri-
 pən swatur atuatur kape nəhuakien. Kini Nimə
 Tapolen, in kape tokrei tanə e.

² Nəmə kupan kimnhavi Nimə Tapolen a, misor
 nəkwan kirik apa imə atuatur, kimnhapir nəkwan
 kiraru. Kwənmhaan kupan, kamni kimə Ikin
 Ramərhakə ikin. Ye kwənmhaan a, kimisərəhu-

pən nar kamhaukrai haktə laet iran, mine tebol kirik yame kamətu-haktə-pən min bred rhakə iran.

³ Kimivi-əswasig neipən ye kwənmhaan yame ramkwasiḡ. Kini kwənmhaan a kamni kimə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin.

⁴ Ikin a, nar kirik aikin kimnor kin gol, yame kamətu-pən nimar nai pien-pien iran, kivaan. Kini ikin a, Bokis kape Promes ramkwətə ikin. Bokis a, kimnor apa imə kin nai; kini iruə kimnor kin gol. Kini ye nəkwai Bokis a, botel kirik aikin kimnor kin gol, kimnhargin-pən kwənmop bred nhagin e “manə” iran, mine kaskin kape Eron, yame kupan Kughen rimnor rəpirpir min. Kini kapiet mir kiraru aikin, yamə mir kwəutəutə, yame kimirai-pən natuakəmien ten irəriu.

⁵ Kini yerpirig ye kapən kəvhao Bokis a, nanmi jerubim* kiraru aikin yamə mir kawor nimtətien ye nikhakien kape Kughen. Təmərməriu rhorukin kapən kəvhao bokis a, ikin hae pris ramətəḡ-pən nitə mə tukririsin təvhagə has yamə mine nar-mamə kimisor. Mərig to yakpəh nhopraiye nıprai narimnar minə a.

⁶ Nıpig pris minə kimisətu huvə fam narimnar minə a, kharkun nivəniein imə ye kwənmhaan yame raməkupan, masor wok kape nəhuakien;

⁷ mərig hae pris, in əmə rirkun nivəniein ime Ikin Ramərhakə Əgkap ikin. Ye newk kirikianə,

9:2: Eks 25:31-40; Jon 8:12; Rev 1:20 **9:2:** Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 **9:3:** Eks 26:31-33 **9:4:** Nam 17:1-10 **9:4:** Eks 31:18

* **9:5:** Jerubim in agelo kirik kape Kughen ramhen kin nar miragh yame ramivə. Əm-ru Eks 25:18-22 mine Esek 10:1-20. **9:5:** Eks 25:17-22; Hib 4:16 **9:6:** Nam 28:2-4 **9:7:** Lev 16:2

in rirkun nivəniēn ye nīpig kirikianə əmə. Kini nīpig tukmə ramvən, in tukraməkeikei mivəh nitə, mīrisin kafan təvhagə has mine təvhagə has yame narmamə minə tiksīn kīmisor mhapəh nharkunien mə kīmisor təvhagə hah.

⁸ Ramor narīmnar minə a, Nanmīn kape Kughen ramhajoun mə nīpig Nimə Tapolen kupan rīnamərə, swatuk rikək tuk ətawə tuk nivəniēn Aikīn Ramərhakə Ikin.

⁹ In rəmhen əmə kīn nīmtətien kirik yame ramhajoun-pə nīpig yame kīsarə iran ai taktəkun mine. Narīmnar yamə mine pris minə kamhavəh-si-pən kīmi Kughen, masor sakrefaes kīn kīmin, khapəh nisəmhenien tuk nərəhu-atuatukien nərigien kape narmamə yamə mine kamhauə ye nəhuakien.

¹⁰ Meinai nəhuakien akwas kupan, in ramhajoun əmə norien ye nīkarīn kape nəvīginien, mine nīnīmien, mine nərəvyen. Narīmnar minə a, iriə kape nīprai jir əmə. Kini Kughen rīmnərəhu-pən natuakəmien minə a rarə meriaji-pən əmə nīpig yame In rīmīni promes vi kirik yame rhuvə rapita.

Nītaw Yesu in sakrefaes kirikyame rhuvə mapita

¹¹ Məriḡ taktakun ai, Kristo ruauə ta. Kini in hae pris yame rīmīpik narīmnar huvə minə, muauə. Kini In ruavən ime Nimə kirik yame rhuvə məmhen mīn, mapita yamə apa kupan. Nimə a, pəh nien mə nar kirik yame narmamə kasor,

9:7: Lev 16:34 **9:7:** Lev 16:3,11,14; Hib 5:3 **9:7:** Lev 16:15
9:8: Luk 23:45; Jon 14:6; Hib 10:19-20 **9:9:** Hib 10:1-2 **9:9:**
Hib 5:1; 8:3 **9:10:** Lev 11:2-23 **9:10:** Nam 6:3; Kol 2:16 **9:10:**
Lev 11:25,28,40 **9:11:** Hib 10:1 **9:11:** Hib 8:2; 9:24

kini pəh nien mə nar kirik kape tokrei tanə yame Kughen rimmor.

¹² Nipig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Ikin, pa rimə rimavən ye newk minə fam, rəmhen kin yame hae pris kupan minə kimisor. Mərig rimavən mikirikianə əmə, nəmhen. Meinai In ripəh nivəhyen nitaw nəni mine nitaw kwaji kau mivən imə mə tukrivəhsita narpinien kape təvhagə has. Nikam. In rimivəh atuk əmə nitawin, mivən imə, kini In əmə rimivəh nimritawə, mivəh nimri nimraghien rerin kapətawə.

¹³ Ye norien kape promes kupan, kimisətəg-pən nitaw nəni mine kao, uə nimrawk ye kau yame kimivaan əru ye tebol, kamətəg-pən ye kwən kirik yame rəmkimik ye nimri Kughen mə tukror nimtətien mə nimraghien kafan ruauə minhawən, nəmkimikien rikək iran.

¹⁴ Mərig nitaw Yesu in ravəh nəsaninien ehuə rapita narimnar minə e meinai Kristo In rimmor atuk sakrefaes iran, ye nəsaninien kape Nanmin Rhakə† yame ramarə rerin. In sakrefaes kirik yame ratuatuk əgkap, nahasien kirik rikək iran. Ror pən, nitawin rivəh nəsaninien rəmhen tuk nəspir-tayen rikitawə tuk norien yamə mine khakir-pən narmamə tuk nimhəyen. Rimmor məknakin mə kitawə‡ tuksətəgah əmə tuk nəhuakien kimi Kughen yame ramragh.

¹⁵ Tuk narimnar yame Yesu rimmor, In swatuk tuk narmamə tuk nivəhyen promes vi. Kughen

9:12: Rom 3:25 **9:14:** 1 Pita 1:2,18-19 **9:14:** Hib 10:4 † **9:14:** Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, nəgkiarlen e “Rhakə” rikək iran. ‡ **9:14:** Ye kopi akwas tiksın kape Niutesteman, ramni “kimia.” **9:14:** Taet 2:14 **9:15:** Luk 22:20

ramokræn kîn narmamə kafan, kîni mîrpen-pæn tuk əriə mə narîmnar huvə mînə e, kapəriə. Kîni narîmnar mînə e, to khapəh nharkəkien tuk nîpîg kîrik. Tuksarə rerîn. Iriə tukhavəh narîmnar mînə a meinai nîmhəyen kape Kristo in rîmnarpîn ta təvhagə has kape narmamə yamə mîne kisəsîk loa kape promes kupan.

¹⁶ To Yesu rîpîpəh nîmhəyen məkna, to kafan narmamə mînə kîpîhapəh nhavəhyen narîmnar huvə yamə mîne In rîmîrpen mə kapəriə. Meinai tukmə tatə kîrik rîrpen mə tukmə rîmhə, kafan nautə tukrîvən tuk tîni, tatə tukraməkeikei mîmhə məkupan, kîni ai promes kafan tukruə mor nəfrakisien kîn.

¹⁷ Mərig tukmə tatə ramragh hanə, tîni to rîpəh nîvəhyen nautə kafan. Tukror əmə nəfrakisien kîn ye nîpîg yame tukrîmhə iran.

¹⁸ Tuk narîmnar mînə e, ye nîkarîn kape promes kupan yame Kughen rîmîni, nîtaw nar mîragh kîrik tukraməkeikei maiyu rhajoun mə nar mîragh kîrik rîmamhə, ror nîmtətien mə promes ramarə.

¹⁹ Ror məkneikîn mə, nîpîg Moses in rîmîni-ərhav ta nəgkiarien mînə fam kape loa kîmi narmamə, kîni kwasîg ikîn, in rîmîvəh tîki sîpsîp kîmnor rəwhao, mîne kwermî nai e kamni kîmə “hisop” meires-pæn ye nîtaw kwaji kao mîne nîtaw nəni mîne nu, kîni mətəg-pæn nîtə ye nəkwəkəwə kape Loa mîne narmamə mînə.

²⁰ Kîni mîni-pæn tuk əriə mîmə,
 “In e nîtaw nar mîragh kîrik yame rîmamhə tuk
 norien promes kape Kughen ruauə mînor

nəfrakisien kin. Kini kimiə takasəkeikei mhasiai In, masor nəkwān.” (Eks 24:8)

²¹ Ye norien kirikianə əmə mīn, Moses rīmnətəg-pən nītə ye Nimə Tapolen mīne narīmnar fam yame kavəh tuk nəhuakien.

²² Loa ramni mə pris tukraməkeikei mamor-pən nītə ye narīmnar khapsaah, ipakə narīmnar fam, ror nīmtətien mə iriə kwənhauə mīshawən. Kini tukmə nītə rīpəh naiyuyen iran, Kughen to rīpəh nəspirien təvhagə has.

Nītaw Yesu ramarpīn təvhagə has

²³ Ror pən, nīpīg kīmnor sakrefaes, nītə rīmnaiyu mor narīmnar mīnə a kīshawən. Mərig Nimə Tapolen mīne narīmnar kafan aikin, iriə nanmī nar əmə yame ramor əmə nīmtətien ye narīmnar yame raməmīr ye rao ye neai. Mərig nīprai nar, in apa ye rao ye neai, kini nītaw nar kirik yame rhuvə rapita tukraməkeikei maiyu mor rhawən.

²⁴ Yesu rīpəh nīvənien ime Ikin Ramrhakə Əgkap Ikin kape tokrei tanə e, yame narmamə əmə kīmisor. Nimə a, in nanmī nar əmə kape Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin əfrakis apa ye rao ye neai. Mərig Yesu rīmavən ye rao ye neai, kini taktakun ai, In maməgkiar atuə kin kapətawə kīmi Kughen ye nīmrīn.

²⁵ Kini nīpīg Yesu rīmnor atuk sakrefaes ye kafan nīmraghien, kafan norien ror pīsīn ye hae pris mīnə kupan. Ye promes kupan, hae pris tukraməkeikei mīvən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mīvi nītaw nar mīragh. Pəh nien mə ramor

atuk sakrefaes kin nitawin. Kini tukraməkeikei mor məknakin ye newk minə fam. Mərig Kristo rimavən ime Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin ye rao ye neai, mivəh atuk nitawin mor sakrefaes kin mikirikianə əmə, rəmhen.

²⁶ To Kristo ripior sakrefaes məknakin ye newk minə fam, rəmhen kin yame pris minə kupan kimisor, to ripiərig nəmhəyen nipig ripsaah ririkakun ye nipig Kughen rimnor tokrei tanə mamvən mamvən. Mərig taktakun ai, kitawə kwəsarə ye Nipig Kwasig, Yesu rimatərhav-pə mikirikianə əmə, mə tukror atuk sakrefaes kin kafan nimraghien tuk nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah. Kini kafan sakrefaes, in infamien.

²⁷ Kitawə narmamə, Kughen rimnərəhu nipig yame narmamə kirikianə kirikianə tukhamhə iran, kini tukhamhə mikirikianə əmə. Kini kwasig ikin, In tukrəkir kapətawə norien minə.

²⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kristo rimnor atuk sakrefaes kin mikirikianə əmə, mə In tukrarpin təvhagə hah kape narmamə khapsaah. Mərig kwasig, ye nipig tukrirerig-pə min iran, In to ripəh min narpinien təvhagə has, mərig tukruə mivəh miragh əmə narmamə yamə mine kasərer matuk mamhawhin In.

10

Yesu rimneighan-pən kin nimraghien kafan rəmhen kin sakrefaes, mikirikianə əmə nəmhen

9:26: Hib 9:12,28 **9:27:** 2 Kor 5:10 **9:28:** Hib 7:27; 9:12,26;
10:10 **9:28:** Aes 53:12 **9:28:** Mat 16:27 **9:28:** 2 Tim 4:8

1 Narimnar kape loa, kisəmhen kin nanmi narimnar yamə mine kamhauə kwasig. Mərig nanmi nar e ripəh nəmtir-huvəyen. Pəh nien mə nīprai nar. Ye newk minə fam, pris minə kasor sakrefaes. Mərig nar apnapig iriə kasor sakrefaes, loa in reinein norien nəməhuak yamə mine kamhauə tuk Kughen mə tuksatuatuk ye nimrin, meinai sakrefaes minə a, iriə nanmi nar əmə.

2 To sakrefaes rīpiəmhen rīpior nəməhuak minə kīpisatuatuk, mīpihapəh nor-minien sakrefaes, meinai kwəshawən ta. Kini to sakrefaes rīpiəspir-ta rīkiriə, to kīpihapəh nisərig-rahasion tuk təvhagə has. Mərig, nīkam. Kasərig rahasion hanə.

3 Mərig taktakun ai, ye newk minə fam, pris minə kasor pawk sakrefaes, mərig nar a ramor əmə mə narmamə rīkiriə raməsik hanə təvhagə has kapəriə,

4 meinai nītaw nəni mine kao kīrapəh nīwəmhenien tuk nīvəhsi-tayen narpinien kape təvhagə has.

5 Ror pən, nīpig Kristo rimauə ye tokrei tanə, mini-pən tuk Kughen mīmə,

“Kughen, Ik nakpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kīvəhsi-pre kim ik.

Mərig Ik nīmnor nīprak kīrik mə jakvən iran.

6 Kamhavaan əru narimnar ye tebol rəmhen kin nəhuakien kapəriə raurə tuk Ik,

kini masor sakrefaes tuk nəspirien təvhagə has.

Nar apnapig kasor məknakin, mərig khapəh nisorien rīkim ragien tuk əriə.

⁷ Mərig Yo yakamni mīmə,
 ‘Kimirai ye Nəkwəkwə kape Kughen yame
 raməgkiar irak mīmə,
 “Kughen, Yo e, yīmauə mə jakor nəkwam.” ’ ’
(Sam 40:6-8)

⁸ Kristo ruini ta mə Kughen rīpəh norkeikeiyen sakrefaes mine narimnar yamə mine kivəhsi-pən kīn in, mine narimnar yame kavaan ye tebol, mine sakrefaes kape nəspir-tayen təvhagə has. Nar apnapig narmamə kasor narimnar minə e rəri-pən loa, Kughen rīkin rapəh nagienien tukun.

⁹ Kini nīpig Kristo ramni mīn mīmə, “Yo e, yīmauə mə jakor nəkwam” kini meighaan-pən kīn nīmraghien kafan, In rīmnoriah swatuk kupan kape nivəhsi-tayen narpinien kape təvhagə hah, mor swatuk vi kīrik tuk nivəhsi-tayen.

¹⁰ Kini Yesu Kristo rīmnor nəkwai Kughen ror məkneikīn: In rīmnor atuk sakrefaes kīn nīpran, mīkīrikianə əmə, mə tukror ətawə kisatuatuk.

¹¹ Kini pris minə fam kasərer masor wok kape nəhuakien, masor sakrefaes, masor nar kīrikianə əmə nīpig mīfam tuk nəspir-tayen təvhagə has. Mərig sakrefaes minə a, iriə khapəh nisəmhenien tuk nivəhsi-tayen təvhagə has kīrik.

¹² Mərig pris e kapətawə rīmnor kafan sakrefaes mīkīrikianə əmə, kini sakrefaes e in rəmhen məkwak tuk nəspir-tayen norien has kape nar-mamə kape rerin. Kini nīpig rīmnor məknakin kafan sakrefaes, in mivən “məkwətə ye kwermi Kughen matuk.”

13 Kini ikin a, In rawhin əmə mə “Kughen tukror In ramehuə ye kafan tikmir minə.”*

14 Meinai Kristo rimmor sakrefaes mikirikianə əmə, mor kafan narmamə kisatuatuk ye nimmrin kape rerin. Narmamə minə a, iriə en, yamə mine In rimmor əriə khauə misatuatuk.

15 Kini Nanmin kape Kughen, In min raməvsao kin narimnar minə a kimi ətawə, mamni mimə,

16 “Kughen Yermaru ramni mimə,

‘Nipig tukripiuə,

jakor promes vi kimi kafak narmamə minə.

Yo jakvəhsi-pən loa minə kafak yerkiria,

kini Yo jakrai-pən loa kafak ye nirkunien kapəria.’”

(Jer 31:33)

17 Kini In mamni min mimə,

“Yo jakəru-kin kapəria norien has minə,

kini rikik tukripəh nəsik-minien norien minə kapəria yame kasəkapir loa.”

(Jer 31:34)

18 Nipig tukmə Kughen rimməspir ta norien has kape narmamə, to khapəh nisor-minien sakrefaes kirik.

Pəh kisərer timtim ye nhatəyən kapətawə

19 Yo minə tiksın. Ror məkneikin mə nitaw Yesu rimmor ətawə kharkun nhavəniyen imə Ikin Ramərhakə Əgkap Ikin, mhapəh nhaginien.

20 Rəmhen kin yame In rimməhipu neipən yame raməker əswasig kin Ikin Ramərhakə Ikin. Mərig pəh nien mə rimməhipu neipən kirik, mərig nipran rimmərkwopir ror swatuk vi kirik yame ramragh tuk ətawə tuk nivəniyen tuk Kughen.

* **10:13:** Ramni Sam 110:1. Əm-ru Hib 1:13. **10:20:** Lev 16:2; Mat 27:51; Efes 2:18; Hib 9:8

21 Kini hae pris kapətawə, in yemehuə yame ramarmaru ye nimə kape Kughen, in e kafan narmamə minə.

22 Ror məknakin, pəh khavən ipakə tuk nimri Kughen, yerkitawə yame rukwar kin nhatətəyen əfrakis. Meinai Kristo rimnətəg-pə nitawin yerkitawə məspir ətawə. Kini rimnokwi-ta nipraitawə ye nu yame rəmtir in əmə in əmə.

23 Kitawə khamə kwəsərəhu-pən nətərigien kapətawə ye Kristo. Ror məknakin, pəh kisərer tim tim iran, mhəpəh nhaviə-viəyen, meinai kitawə kharkun nisətigtəyen ye kafan nəgkiarien yame rimirpen-pə ta kimi ətawə.

24 Pəh khasig ətawə minə mə kitawə tuksorkeikei ətawə minə, kini masor huvə pən kimi ətawə minə.

25 Narmamə tiksın kwəsəpəh nofuginien əriə minə. Mərig ripəh nəmhenien. Pəh kasofugin ətawə minə, məsərip tim tim ətawə minə ye nipig mifam. Kini nipig kasəm mə Nipig Kwasig rinamuə pakə, rhuvə mə kitawə tukasəkeikei misərip tim tim ətawə minə mamharpin.

26 Rhuvə mə tuksərip tim tim ətawə minə məknakin, meinai tukmə kitawə kwənharkun ta nəfrakisien, mərig khəpəh nisərigien, masor norien has mamharpin, kini sakrefaes kirik min rikək yame to rəspir ətawə.

27 Kini tukmə sakrefaes kirik min rikək mə to rivəhsi-ta təvhəgə has kapətawə, kini nar kirikianə əmə aikin. In e, tukasəkeikei mhəgin, misətəmnimin, meinai kitawə kwənharkun huvə

10:21: Sek 6:13 **10:21:** Hib 3:6 **10:22:** Hib 7:19; Efes 3:12
10:22: Esik 36:25; Hib 9:14; 12:24 **10:22:** 1 Pita 3:21 **10:25:**
Hib 3:13 **10:26:** Hib 6:4-8; 2 Pita 2:20-21

mə kitawə kamhawhin narpinien skai, mine nap ehua kape niemhaa kape Kughen yame tukraməkeikei məkwəru kafan tikmir minə.

²⁸ Loa kupan kape Moses ramni mə tukmə yermamə kirik rəkapir loa, kini “yermamə kiraru uə kisisər kirhini-ərhav in;” (*Dut 17:6,7*) kini kwən a tukraməkeikei mīmha. Narmamə, rikiriə to ripəh nehuəyen tukun.

²⁹ ? Mərig rhawor ye yermamə yamə ripəh nisaiyen Ji Kughen? Kughen rimini-pə promes kirik tuk ətawə, kini nitaw Kristo rimnor promes e ruauə minor nəfrakisien kin. Nitə əmə a in a rirkun norien narmamə kisatuatuk. ? Mərig rhawor ye yermamə yame ramor nar apnapig ye nitə e? ? Rhawor ye yermamə yame ramni hah Nanmin kape Kughen yame raməwhai nihuvəyen kimi narmamə? Ratuatuk mə yermamə yame ror məknei tukrarə ye narpinien skai yame rapita narpinien yame yermamə yame ramakapir loa kape Moses tukrarə iran.

³⁰ Meinai kitawə kharkun ta Kughen yame ramni mīmə,

“Narpinien tai təvhagə hah, yakamərer tukun.

Kini Yo jakarpin tai norien kapəriə rəmhen əmhen.” (*Dut 32:35*)

Kini In ramni min mīmə,

“Kughen Yermaru tukrəkir norien kape narmamə kafan.” (*Dut 32:36*)

³¹ Səm-ru. ! Tukmə Kughen yame Ramragh rəpkətərəkin ik, nar a ror niginien!

³² Rhuvə mə rikimiə tukramuh nīpig kupan, nīpig nikhakien rinaməsia-pen əmiə kupan. Ye nīpig a, kimiə nimisarə ye nīpig əutən kirik, yame rəsəsaο pik, nimisərig nəmhəyen ehuə, mərig nimisərer tim tim.

³³ Nīpig tiksın, narmamə kamhani hah əmiə ye nimir mirh, masor min narimnar has minə tiksın irəmiə. Nīpig tiksın, nimisərer-pən tuk narmamə yamə mine kamor has pən kimi əriə.

³⁴ Misasitu irəriə nīpig kimnəhi-pən əriə ye kalabus, kini misarə ye nīpig əutən kapəriə. Kini nīpig narmamə kimisəkrəh kin narimnar minə kapəmiə, nakwənharkun ta mə kapəmiə aikin narimnar raməmir yame in rhuvə mapita, rikimiə ramagien əmə. Kini narimnar minə a to rīpəh nirkəkien tuk nīpig kirik. Kini rikimiə ramagien əmə tukun.

³⁵ Ror pən, nīpig naksarə ye nīpig əutən minə, pəh rikimiə tukrīpəh nəpouyen, meinai tukmə nakshatətə ye Kughen, In tukrivəhsi-pre nərək kimi əmiə.

³⁶ Kimiə takasəkeikei misor nətərigien kapəmiə rapomh, mə taksor naha nhagin yame Kughen rorkeikei. Kini takpīhavəh narimnar yame Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pre kimi əmiə.

³⁷ Meinai Kughen ramni mimə pəh nien mə tuktu

“Kwən kirik tukruə,
in tukritərhav-pə, mīpəh norien kəmər.

³⁸ Meinai kafak narmamə yamə mine kisatuatuk ye nimirik,

10:32: Fil 1:29,30 **10:33:** 1 Pita 4:14 **10:34:** Hib 13:3 **10:34:** 1 Pita 4:13 **10:34:** Hib 11:16; 1 Pita 1:4,5 **10:36:** Rom 5:3,4; Hib 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 **10:36:** Hib 6:15; 9:15

iriə tukhashatətə irak mamharþin. (*Hab 2:3-4*)
 Mərig tukmə yakəm mə kwəsəpəh Yo, masərer
 rerig rerig,
 to rikik ripəh nagienien tuk əriə.”

³⁹ Mərig kitawə e to khapəh nisərer rerig-
 rerigien, miserwei. Nīkam. Kitawə narmamə
 kape nhatətəyen ye Kughen, Kughen tukrivəh
 miragh ətawə.

11

Kaha yamə mine kimishatətə ye Kughen

¹ Kitawə kasərəhu-pən kapətawə nərigien ye
 narimnar yamə mine tukripiuə, kini nhatətəyen
 kapətawə in ramor ətawə kharkun huvə mə
 narimnar minə e, iriə nəfrakisien. Nar apnapig mə
 kitawə khapəh nisəmien narimnar minə a, mərig
 kharkun huvə mə tukpihavəh, meinai nhatətəyen
 ramhajoun ətawə mə tukpihavəh.

² Riptawə minə kimnishatətə ye Kughen, Kughen
 rimnəgnəgin əriə tukun.

³ Nhatətəyen ramor ətawə kharkun mə Kughen
 rimnəgkiar əmə, narimnar kape tokrei tanə
 kasəmir. In rimivəh narimnar yame kipəh nəmien,
 mor narimnar kin yame kaməm.

⁴ Ebel in rimnhatətə tim tim ye Kughen, mivəh-
 si-pən narimnar kimi Kughen yame rhuvə rapita
 yame Ken rimivəhsi-pən kimin. In rimnhatətə tim
 tim məknakin ye Kughen, Kughen rimini mimə
 in yermamə atuatur kirik, rikin ragien tuk naha

nhagin yame rimivəhsi-pən kimin. Kini nar ap-napig mə kwən a ruamhə ta, mərig nhatətəyen kafan ramhajoun ətawə kin nar kirik ai taktəkun.

⁵ Mine Inok rimnhatətə tımtım ye Kughen, kini nıpəh nımhəyen. Kughen rimivəhsi-ta əmə in ye tokrei tanə e, mə tukrhaktə mivən ye rao ye neai. Narmamə to khapəh nisəm-minien in, meinai Kughen rimivəhsi-ta. Meinai nıpig Kughen nıpəh hanə nıvəhsi-tayen in, minhajoun ta in mə rikin rimnagian tukun.

⁶ Mərig yermamə to nıpəh nhatətəyen ye Kughen, Kughen to rikin nıpəh nagianien tukun. Meinai nıpig yermamə kirik rorkeikei mə tukruə tuk Kughen, in tukraməkeikei mamni nəfrakisien mə Kughen ramarə mamərok narmamə yamə mine kisarkut mə tukharkun In.

⁷ Mine Noa in min rimnhatətə tim tım ye Kughen. In e, nıpig Kughen rimini-əsah pən narimnar kupan tukun, yame narmamə kıpəh hanə nisəmien, Noa rimisiai In mamor nəkwan. Mıvhirəkin rao ehua kirik mə tukrivəh miragh kafan narmamə minə. Rimıvhirəkin məkna rao, mor əpu mə Kughen tukrivəhsi-pən narpınien kimi narmamə. Nhatətəyen kafan rimnor swatuk kimi Kughen ror In ratuatuk ye nımrın.

⁸ Mine Ebrahim in rimnhatətə tımtım ye Kughen. Nıpig Kughen rimnokrən kin mə tukrivən ye tanə pısın kirik, in rimnor nəkwan. Tanə a, Kughen rimırpen ta kimin mımə tukrivəh-si pən kimin. Kini Ebrahim rımitərhav, meinein mə ramvən hiə.

⁹ Mamhatətə timtim ye Kughen məkna, kini mamarə ye tanə a yame Kughen rimirpen ta kupan mə tukrivəhsi-pən kimin. Mərig rimnamarə aikin a, mipəh nivhirəkinien nimə huvə kirik, mivəhsi haktə nikar nimə kirik, mamarə rəmhen kin yepsipis kirik. Kini kwənərəus kafan Aesak mine Jakob yame Kughen rimivəhsi-pən promes a kimi ərisir Ebrahim, iriu min kimiwarə əmə ye nimə has rəmhen kin yepsipis mir.

¹⁰ Ebrahim rimnamarə ye nimə tapolen məkna meinai in rimivhin mə tukrivən ye taon kirik yame nuknen riskai, tukraməmır ror tu. Taon e, Kughen əmə rimnəriwək iran mivhirəkin.

¹¹ Mine Sera min rimnhatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig mə rimnəriəhuaru əgkap, mərig Kughen rimivəhsi-pən nəsaninien kimin mə tukreimək. In rimirəh tini e, meinai in rimnhatətə ye Kughen mə In tukror promes kafan ruə mor nəfrakisien kin.

¹² Ebrahim rimnəhuaru ta, ipakə əmə rimhə, mərig kwənərəus minə khapsaah kimnhasi-pən iran. Nar apnapig mə in yermamə kirikianə əmə, mərig kwənərəus mine e kafan, iriə khapsaah rəmhen əmə kin kəmhau minə ye neiai mine nipakir ye tahik yame to kipəh nəvhuekin-famien əriə.

¹³ Narmamə minə a, iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, mərig nipig kimnhamhə, iriə kimnhapəh nhavəhyen narimnar yamə mine Kughen rimini ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Iriə kimisəm

11:9: Wok 7:5 **11:9:** Jen 12:1-8 **11:10:** Hib 12:22; 13:14
11:10: Rev 21:2, 14 **11:10:** Hib 11:16 **11:11:** Jen 17:19;
18:11-14; 21:2 **11:12:** Rom 4:19 **11:12:** Jen 22:17 **11:13:**
Hib 11:39

narimnar minə e mə iriə kasəmır isok tuk əriə, mərig rikiriə ragien pik mə tuksəm. Mhani-ərhav mhamə kisarə ye tokrei tanə e mərig kisəmhen əmə kin yepsipis əmə. Tokrei tanə e pəh nien mə iməriə əfrakis ikin.

¹⁴ Nipig narmamə kasəgkiar məknai, in ramhajoun pən mə kasarha-kin iməriə atuatur ikin.

¹⁵ Kapəriə nətərigien ripəh nırerig-pənien ye tanə kapəriə kupan, yame kwəsəpəh ta. Rikiriə to rıpiuh məkna, kipiharkun nırerigien mamhavən. Mərig kimnhapəh nisorien məknakin.

¹⁶ Iriə kimisorkeikei iməriə ikin pisin kirik yame rhuvə rapita. In e rao ye neai. Ror pən, Kughen ripəh naurisien mə kamokrən kin In kimə kapəriə e Kughen. Kini Kughen rimnor apnəpeinə ta ye taon kirik iməriə ikin.

¹⁷⁻¹⁸ Mine Ebrahim rimivəh promes yame Kughen rimini-pən tukun mimə,
 “Kwajikovə kafam Aesak tukror kwənərəus kafam tukripsaah min,
 iriə tukhavəh nhagim.” *(Jen 21:12)*

Nipig Kughen rimə tukrəm nhatətəyen kape Ebrahim, kini Ebrahim rimnhatətə ye Kughen mamərer matuk tuk nhopniyen tini kwənkwan kirikianə əmə e Aesak mə tukror sakrefaes kin kimi Kughen.

¹⁹ Meinai Ebrahim rikin rimnaməsik mə Kughen rirkun norien yermamə ramragh min ye nimhəyen. Kini Ebrahim rimivəh min tini e

11:13: Mat 13:17 **11:13:** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1 Pita 1:17; 2:11 **11:15:** Jen 24:6-8 **11:16:** 2 Tim 4:18 **11:16:** Mak 8:38 **11:16:** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6, 15 **11:16:** Hib 11:10; 13:14 **11:17-18:** Jen 22:1-10; Jem 2:21 **11:19:** Rom 4:21; Jon 5:21

Aesak ipakə rəmhen kin yame rīmivəh miragh in ye nīmḥəyen.

²⁰ Mine Aesak rīmnhātətə tim tim ye Kughen, maməhuak mə Kughen tukrivəh-sipən nihuvəyen kafan ramvən kimi tini mir e Jakob mine Esao, mamni-ərhav narimnar yame tukripiuə tuk nīpig kirik.

²¹ Mine Jakob rīmnhātətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rīmḥə, minim tim tim kaskin kafan, maməhuak mə Kughen tukrivəhsi-pən nihuvəyen kimi ji Josef mir, maməgnəgin Kughen.

²² Mine Josef rīmnhātətə tim tim ye Kughen. Minəhuaru, ipakə rīmḥə, kini maməgkiar kin nīpig kwənərəus minə kape Isrel tuksap ta Ijip. Kini in rīmīni ta tuk əriə mə iriə tukhatərhav Ijip, mishawor mhanim in.*

²³ Mine tatə mine mamə kape Moses kimiwhatətə tim tim ye Kughen. Nīpig in rīmnarha-pə, iriu kimiwəm mə in ramor yemə huvə kin, kini kwerk-waig kin in rivəh makuə kisisər. Kini iriu kirəpəh nīraginien kin nəsikien nəkwai king.†

²⁴ Kini Moses rīmnehuə mamhatətə tim tim ye Kughen. Kamni pawk kimə in mikip king kape Ijip,‡ kafan nautə ripsaah, mərig nīpig rīmnehuə, rīmnam mə rīpəh nəmhenien mə tukramarə əmə ye narəyen yame rīmar ye tokrei tanə.

11:20: Jen 27:27-29,39,40 **11:21:** Jen 48:1,8-22 * **11:22:** Gris ramni mə, “tukshawor nīkəkrin.” **11:22:** Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 **11:23:** Eks 2:2 † **11:23:** King Fero rīmīni mə tukhopni ji nəmə Isrel minə fam yamə mine kapəriə newk rīpəh napitayen kiraru. **11:23:** Eks 1:16, 22 ‡ **11:24:** Nəgkiarīen Gris ramni mə, “in ji piakəskəh kape Fero.” **11:24:** Eks 2:10

25 Mīmə tukrəpəh nagienien kape narimnar kape tokrei tanə, yame iriə kape nīpig kwakwə əmə, mivən, mamərer-pən tuk narmamə kape Kughen yamə mine kamərik mitə əriə.

26 Rikin rimnamuh mə tukmə narmamə kisarh iakei iran tuk Kristo yame tukripiuə, mərig in to rīpəh naurisien tukun. Rikin tukragien tuk nar e, rapita yame to rīpiamarə ye nīmraghien yame rimar apa Ijip. Mərig rikin rimavən əmə tuk nərok yame Kughen tukrivəhsi-pən kimin.

27 Moses rimnhatətə tim tim məkneikin ye Kughen, map ta ye kantri Ijip, mīpəh niginien kin king e yame niemha ramhai pik in. Mīpəh narha-kwasigien, maməkeikei mamvən, rəmhen kin yame in rimnəm Kughen e yame keinein nəmien kin nīmri jir.

28 Rimnhatətə tim tim ye Kughen məkna, kini mirikakun norien kape lafet e Pasova. Mini-ərhav tuk kwənərəus minə kape Isrel mə tukasəkeikei mhauh-pən nitaw sipsip ye kwəruə ye nimə minə kapəriə. Tuksor məknaikin mə agelo yame Kughen tukrher-pə kin tuk nhopniyen nīmri nupan yerman minə, tukripəh nhopniyen nīmri nupan yerman minə kapəriə.

29 Mine kwənərəus minə kape Isrel kimishatətə tim tim ye Kughen, mharkun nisəviofuginien ye tahik ehuə yame rimnəwhai kiraru. Kini misəriwək iran rəmhen kin tīpəvsik. Mərig nīpig nəmə Ijip kimisarkut tuk nīkwasigien kin əriə, tahik rīmipik əriə, kimisəmnim.

11:26: Hib 13:13 **11:26:** Luk 14:33 **11:26:** Hib 10:35 **11:27:**
 Eks 12:50, 51 **11:28:** 1 Kor 10:10 **11:28:** Eks 12:21-23 **11:29:**
 Eks 14:21-31

30 Mine kwənərəus minə kape Isrel yame ramkwasig, iriə min kimishatətə tim tim ye Kughen. Kimisəriwək misarkurao ye kəupə kape Jeriko, yame kinnor kin kapier. Kimisarkurao misarkurao ye kəupə a, mhavəh nīpig seven, kini ai, kəupə ehuə a rarkwəpir məsaah.

31 Mine Rehab e in piraovin kape swatuk, in min rimnhatətə ye Kughen. Nīpig kinnher-pən kin yemə Isrel mir kiraru mə tukwəm-əsaah apis-apis ye Jeriko, Rehab rimnəhitə ye kafan nimə tuk əriu. Ror pən kin, nīpig nəmə Isrel kimisarowagin kimi nəmə Jeriko, mishopni nəmə aikin yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Kughen, kinnhapəh nishopniyen Rehab.

32 Mərig to yakpəh nini-minien mivən. To yakpəh nini-minien rapomh maməvsao kin Gideon mine Barak mine Samson mine Jeftaha mine Deved mine Samuel mine profet minə tiksın.

33 Iriə kimishatətə tim tim ye Kughen, masor narimnar ripsaah. Iriə kinnhakir kwənərəus minə kape Isrel mhavən misarowagin iriə nəmə iku pisin minə, misapita əriə. Masor norien atuatur minə, kini mhavəh narimnar huvə yamə mine Kughen rimirpen mə tukrivəhsi-pən kimi əriə. Kimisəpkətərekin nəkwai laeon minə mə tukhapəh nisənien əriə.

34 Misher-əpis nap ehuə yamə mine kamhauək. Misapitan kin narmamə yamə mine khamə tuk-

11:30: Josua 6:12-20 **11:31:** Jos 2:1-16 **11:31:** Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemes 2:25 **11:32:** Jaj 6-8 **11:32:** Jaj 4-5 **11:32:** Jaj 13-16 **11:32:** Jaj 11-12 **11:32:** 1 Saml 16:1,13 **11:32:** 1 Saml 1:20; 3:19-4:1 **11:33:** 2 Saml 8:1-3 **11:33:** Dan 6:22 **11:34:** Dan 3:19-27

shapni əriə kin nau nisə. Kapəriə nəsaninien rikək pawk, mərig Kughen rımivəhsi-pən nəsaninien kimi əriə. Kini iriə kimisapita mobael minə kape tanə pisin pisin minə.

³⁵ Nipiraovin tiksın aikin yamə mine kimishatətə tim tim ye Kughen, Kughen ror jiriə minə kamhamragh mın ye nimhəyen.

Mərig narmamə tiksın aikin, kivəhsi-pən pawk nəmhəyen kimi əriə, mərig kwəshatətə tim tim ye Kughen. Nar apnapig kimə tukrisin əriə mə to kisəpəh nhatətəyen kapəriə, mərig kimnhapəh nisəpəhyen, mhamə tukhavəh nımraghien kirik yame rhuvə rapita.

³⁶ Iriə tiksın, narmamə kisarh iakei irəriə, kini misərkis-ərkis əriə. Kini iriə tiksın, narmamə karkwəji ətərekin əriə kin jen, mhəpik-pən əriə ye kalabus.

³⁷ Iriə tiksın, kimnarkwhopni əriə kin kapier apig, kini iriə tiksın, kimivi əru əriə kin so. Tiksın, kimnhapni əriə kin nao nisə. Kini iriə tiksın kimisarkaoh əmə kin tiki nəni mine sipsip. Nar kirik kapəriə rikək. Kimnor ahas pən kimi əriə. Narmamə kimisoriah pik əriə.

³⁸ Mərig iriə nəmə huvə minə, tokrei tanə e ripəh nəmhenien mə to iriə kisarə ikin. Kimisarə apnapig əmə, apa ye tipəvsik, mine ye tukwas minə, mine ye nəpag kapier minə, mine ye nəkwai nimir.

³⁹ Nəmə minə a, iriə m-fam kimishatətə tim tim ye Kughen, In rivəhsi-pən nhag huvə kimi əriə.

11:34: Eks 18:4 **11:34:** 2 King 20:7; Jaj 16:28 **11:34:** Jaj 15:8
11:35: 1 King 17:22, 23; 2 King 4:36, 37 **11:36:** Jer 20:2; 37:15
11:36: Jen 39:20 **11:37:** 2 Kron 24:21 **11:37:** 1 King 19:10;
Jer 26:23 **11:37:** 2 King 1:8 **11:38:** 1 King 18:4; 19:9 **11:39:**
Hib 11:2, 4

Mərig kimnəpəh nəvəhyen nar e yame Kughen rimirpen ta mə tukrivəhsi-pən kimi əriə,

⁴⁰ meinai In ruini ta nətərigien kirik kafan, mə In tukror huvə-pə rapita kimi ətawə e towei mine. Kini ye nətərigien kafan, In rorkeikei mə tukrirpən ətawə miriə kupan, mə kitawə miriə əmə tuksaiyu əm nəmhen əmə.

12

¹ Kini narmamə yamə mina, kimisərer-ərhav tuk Kughen, mışatətə tim tim iran, iriə khapsaah pik, kini kapəriə nımraghien in ravəh-si haktə nhatətəyen kapətawə. Ror pən, pəh kisəpəh nar pam yame ramraptərəkin ətawə mine təvhagə has yame raməpit-pə irətawə. Kini pəh kisaiyu mhapəh nisəpəuyen kin naiyuyen yame Kughen rımnərəhu-pə kupan irətawə.

² Misarha-pən əmə tuk Yesu, yame In nuknei nhatətəyen kapətawə, kini in e yame tukror mə kitawə tukseriəji mak ye nhatətəyen kapətawə. Pəh rikitawə tukruh norien kape Yesu e in e kafan nərigien rapomh. Nipig rimamhə ye nai kamarkwao kin, In mor nar apnapig əmə ye nəmhəyen yame rımivəh. Meighan-pən kin naurisien kape nımhəyen ye nai kamarkwao kin, meinai In rımnor kafan nərigien skai tuk nagienien yame In tukripivəh. Kini taktakun ai, In ramkwətə ye nıkar Kughen matuk e In King.

³ Rhuvə mə rikimiə tukraməsik Yesu mine kafan nərer-tımtimien nipig yor təvhagə hah minə

11:39: Hib 11:13; 10:36 **11:40:** Rev 6:11; Hib 2:10 **12:1:** 1 Kor 9:24 **12:1:** Hib 10:36 **12:2:** Sam 25:15 **12:2:** Hib 2:15
12:2: Fil 2:8,9; Hib 2:9 **12:2:** Mak 16:19

kimisarakikin-pən nəgkiarinen has minə kimin, pəh rikimiə tukripəh nəpouyen kini mhapəh nisəpəhyen nhatətəyen kapəmiə.

Kughen ramərip atuatak kwajikovə kafan minə

⁴ Yakirkun mə kimiə naksarowagin tuk nətəpigien kin təvhagə has ye nımraghien kapəmiə, mərig kimiə kirik rikək yame nitawin rımnaiyu tuk narowaginien e.

⁵ Kimiə nakwəsəru-kin ta nəgkiarinen yame ravəhsi-haktə nətəpigien kapəmiə. Ye nəgkiarinen e, Kughen ramni-pre tuk əmiə, rəmhen mə kimiə tini atuatak minə, mamni mımə,

“Narik, nıpig Kughen Yermaru ramərip atuatak ik, takpəh norien nar apnapig iran.

Pəh rikim tukripəh nəpouyen nıpig In ravəhsi-pre narpinien kirik kimik.

⁶ Mərig in ai Kughen Yermaru ramərip atuatak narmamə yamə mine In rorkeikei əriə, mamarkis-arkis narmamə m-fam yame In rırhi əriə rəmhen kin kafan kwajikovə minə.” *(Prov 3:11-12)*

⁷ Ror pən, taksərer tim tim ye nıpig ətən minə. Kughen ravəhsi-pre nıpig ətən minə e tuk nəko-atuatakien əmiə. Kimiə ji Kughen minə, ror mə In ramərip atuatak məkneikin əmiə. ?Mərig kwa-jikovə kirik aikin yame kafan tatə ripəh nərip-atuatakien in uə? Nıkam, rikək.

⁸ Ye norien kirikianə əmə min, Kughen ramərip atuatak tini minə. To Kughen rıpipəh norien məknakin irəmiə, rıpihajoun-pən mə kimiə pəh

nien mə kwajikovə atuatur minə kafan - kimiə kwajikovə kape swatur minə.

⁹ Rımtawə minə ye tokrei tanə e, kasərip atuatur ətawə, kitawə kamhasiai əriə. ?Kini tukshawor pən iran mine ye Rımtawə In Nanmin, ye rao ye neai? Rhuvə mə tukseiwaiyu tukun, mhavəh nımraghien.

¹⁰ Rımtawə minə min kasərip atuatur ətawə kape nıpig kwakwə əmə, rəri-pən kapəriə nətərigien. Mərig Kughen ramərip atuatur ətawə mə tukrasitu irətawə, kini mor ətawə kisatuatur rəmhen kin In.

¹¹ Tukmə kərip atuatur ətawə, nar a rıpəh nımarien tuk ətawə, mərig rəutən tuk ətawə. Mərig tukmə kitawə kiseighaan kin mə tukrikir-pə ətawə ye swatur yame ratuatur, in tukrikuə kin kwənkwan e natuaturkien mine nəmərinuyen.

Takasərig əmiə

¹² Ror pən, nar apnapig mə kimiə nakasarə ye nıpig əutən, mərig harəh-si haktə kwermimiə yame rəpəu mə tukrəsanin. Mine nihumiə yame ramətəmnimin, taksor mə ramskai tuk naiyuyen.

¹³ “Naha yermamə nakseriwək kwis kimiə min, nihun rımhə,

Sor swatur kapəmiə ratuatur huvə, mə nihun tukripəh nahas-əgkəpien mier ta,

Mərig pəh nihun tukrhuvə min.” *(Prov 4:26)*

¹⁴ Sarkut mə kimiə m-fam taksarə kwis ye nəmərinuyen. Kini misarkut mə taksor mə nımraghien kapəmiə in ratuatur, meinai

12:9: Nam 16:22; 27:16 **12:9:** Aes 38:16 **12:10:** 2 Pita 1:4

12:11: Aes 32:17; Jem 3:17,18 **12:12:** Aes 35:3 **12:14:** Rom

14:19 **12:14:** Rom 6:22

yermamə yame rīpəh natuatukien, to rīpəh nīvəniēn məm Kughen tuk nīpīg kīrik.

¹⁵ Takasərig əmiə tamə nakasaiyu misəpəu ye kwerkwai swatuk, kini mhapəh nhavəhyen nīhuvəyēn kape Kughen. Takasərig əmiə tamə nuai nai akonə kīrik rurə yerkimia, mikuə, mor kwənkwan rīpsaah ye nīmraghien kapəmia, kini nehen roriah narmamə khapsaah.

¹⁶ Takasərig əmiə mə takhapəh nhakir-apnapigien narman uə nīpiraovin. Takhapəh nīsəmhenien kin kwən e Esao, yame kafan nīmraghien rīpəh natuatukien. In ror nar apnapig ye Kughen. In nīmri nupan, mərig in rīmnor salem kin nehuəyēn kape nīmri nupan kimi naorahini, kini məvigin kin mane kape nīpīg kīrikianə əmə.

¹⁷ Kini kimiə nakharkun mə kwasig ikin, rikin rīpivən mīn ye nehuəyēn kape nīmri nupan. Kini markut pīk mə kafan tatə tukrəhuak mivəh-sipən mīn nīhuvəyēn kimin. Rīmnasək pīk pawk tukun, mərig rīmīpəh narariēn ye nərigien kape rīmni, kini rīmni rīpəh nəhuakien tuk nīvəhsipənien nīhuvəyēn kimin.

Rhawor e loa ror pisin ye Nəvsaoyen Huvə

¹⁸⁻²⁰ Apa kupan, kwənərəus mīnə kape Isrel kīmnhavən ye tukwas ehuə e Sinae. Kini ikin a, kīmisəm nap yame ramuək, mīne napignapien ehuə rameiwaiyu mhorukin nar. Kini kīmisərig nīmətag ehuə, mīne naiyuk ramaək apomh. Masərig riki yermamə kīrik raməgkiar kimi

12:14: Mat 5:8 **12:15:** Hib 3:12; 4:1 **12:15:** Dut 29:18; Hib 3:12 **12:16:** 1 Kor 6:18 **12:16:** Jen 25:29-34 **12:17:** Jen 27:30-40 **12:18-20:** Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11

əriə. Masətəriḡ kīn kafan nəḡkiariēn, kīni mīsayoh-skai-pən mə tukhapəh nīsəriḡ-mīniēn rīki yermamə a. Mīsakur mhagin tuk nəḡkiariēn a, kīni In rīmə,

“Naha nhagin yame ramuə tuk tukwas e, nar apnapig mə in nar mīragh kīrik, kīmiə takasəkeikei mīsarkwhopni kīn kapier apig.” *(Eks 19:12-13)*

²¹ Nīpig Moses rīmnəm narīmnar mīnə a, in mīn rīmnəriḡ rahas mīmə, “!Yo yakwagin pīk, makur!” *(Dut 9:19)*

Məriḡ pəh nīēn mə kīmiə nakwənhauə ye tukwas e.

²² Kīmiə nakwənhauə ye tukwas e Saeon, mīne taon ehuə e, ime Kughen Mīragh. In e Jerusalem vi apa ye rao ye neai, ikin agelo mīnə khapsaah khapsaah kasofugin əriə ikin tuk nagīniēn ehuə.

²³ Kīni kīmiə nakwənhauə ye nofuginiēn ehuə kape narmamə kape Kughen, yame kīsəmhen kīn nīmri nupan mīnə kafan. Kīmīrai-pən nhagmīə ye rao ye neai. Kīni nakwənhauə tuk Kughen yame tukripiəkir narmamə m-fam. Nakwənhauə masor kīrikianə kīmiə nanmī narmamə atuatur yamə mīne kwənhamhə ta. Kīni Kughen rīmnor əriə kwəsəriəji mak.

²⁴ Nakwənhauə tuk Yesu e in e swatur kape promes vi yame Kughen rīmnor kīmi ətawə. Kīni nakwənhauə tuk nītaw Yesu, yame in rīmnətəḡ-

12:18-20: Dut 4:12 **12:18-20:** Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16

12:21: Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 **12:22:** Aes 24:23; 60:14; Rev 14:1 **12:22:** Hib 11:10; 13:14; Mat 16:16 **12:22:** Gal 4:26 **12:23:** Eks 4:22 **12:23:** Rev 20:12 **12:23:** Jen 18:25; Sam 94:2 **12:23:** Fil 3:12

pə irəmiə ror əmiə naksatuatuk. Nitə a in ramni-ərhav narimnar yamə mine khahuvə misapita narimnar yamə mine nitaw Ebel rimini-ərhav.*

Yermamə yame rīpəh nhatətəyen ye Kughen, in tukrivəh narpinien

²⁵ Ror pən, takasərig əmiə tamə nakhaukreikin-pən nimeitaimiə kimi Kughen yame raməgkiar kimi əmiə. Meinai Moses, in yermamə əmə. Kini kitawə kharkun mə nəmə kupan kimnhapəh nisərigien in nīpig In rimnor kwirig kimi əriə. Kini iriə kimiseinein nisaptayen kin narpinien kapəriə. Kini tukmə ror məkneikin, ?Rhawor irətawə tukmə khapəh nisətərigien kin nəgkiarien kape Kughen yame ramsi-pən ye rao ye neai mamor kwirig kimi ətawə? ?Tukshawor misapta kin narpinien?

²⁶ Apa Sinae, riki Kughen rimikiu-kiu ye nimoptanə. Mərig taktakun ai in rimirpen-pə kimi ətawə mimə, “Nīpig mīn kirik aikin, Yo jakikiu-kiu ye nimoptanə. Ye nīpig a, pəh nien mə ye tokrei tanə əmə jakikiu-kiu iran, mərig nimago-ago mīn tukrikiu-kiu məsaah.” *(Hag 2:6)*

²⁷ Nīpig Kughen ramni mimə, “Nīpig kirik mīn aikin,” nīpran e ramni mə tukrikiu-kiu ye narimnar kape tokrei tanə əmə yame In rimnor, mə tukrivəh-si ta əriə. Tukrivəh-si ta narimnar, mə

12:24: Hib 9:19; 10:22; 1 Pita 1:2 * **12:24:** Ken rhopni Ebel, Baebol ramni mə nitawin ramokrən kin Kughen maiyoh kin tain. Mərig kimnhopni Yesu, in rīpəh naiyohyen kin tai nimirghien. Ror pən, Nəkwəkwə e Hibru ramni mə nitaw Yesu in rhuva rapita nitaw Ebel. Əmru Jen 4:10 **12:25:** Hib 3:12 **12:25:** Hib 1:1 **12:25:** Hib 2:2,3; 10:29 **12:26:** Eks 19:18

narimnar yame tukripəh nikiu-kiuyen irəriə, iriə tukasəmir - in e narimnar yame tukramarə rerin.

²⁸ Kini ai, rhuvə mə tukhani vi vi Kughen, meinai kitawə kwənhavəh rao kape Kughen e yame keinein nikiu-kiuyen iran. To ripəh niertayen tuk nipig kirik. Rhuvə mə kitawə tuksəhuak kimin, yerkin agien. Pəh kitawə tukamhasiai In, mamhagin kin

²⁹ meinai

“Kughen kapətawə In rəmhen kin nap ehuə kirik yame raməkwəru narimnar m-fam.” (*Dut 4:24*)

13

Nəgkiarinen infamien

¹ Rhuvə mə taksəkeikei misor norkeikeiyen kimi əmiə minə rəmhen kin mə kimiə piaumiə minə.

² Takhapəh nisəru-kinien nəmien yepsipis yamə mine kamhauə iməmiə ikin. !Tukmə ror iriə agelo minə! Narmamə tiksın kimisəhitə ye nimə kapəriə tuk narmamə, mhapəh nharkunien mə iriə agelo minə.

³ Kini rikimiə tukraməsik narmamə yamə mine kisərə ye kalabus. Rikimiə tukrəmhə tuk əriə rəmhen kin mə kimiə minə naksərə ye kalabus. Taksərer-pən tuk yamə mine kivəhsi-pən nəmhəyen kimi əriə rəmhen kin mə kimiə minə naksəriğ atuk nəmhəyen a ye nipraimiə.

12:28: Sam 15:5; Dan 2:44 **12:28:** Mal 2:5; 4:2 **12:29:** Eks 24:17; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2 Tes 1:7 **13:1:** Rom 12:10 **13:2:** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 **13:2:** Jen 18:1-33 **13:3:** Mat 25:36; Hib 10:34

⁴ Pəh narmamə m-fam tukhasiai norien kape narkurəkien, mə in ramərhakə nıpig m-fam. Pəh narmamə m-fam tukhasiai nımhakuə kape narmamə. Kughen tukrəkır mivəh-si-pən narpınien kımı tamaruə mine piakəskəh yamə mir kawəkrəh kın əriu minə, mine narman mine nıpiraovın yamə mine kasəkrəh kın əriə minə, yerman yame ramapır-pən tuk piraovın yame pəh nien mə kafan, mine piraovın yame pəh nien mə kafan atuatur yerman.

⁵ Sərer isok tuk norkeikei-pıkien mane. Rikimıə tukraməkeikei mamagien əmə tuk kapəmıə narımnar yame nakamhavəh, meinai Kughen rımını mımə,

“!To yakpəh nəpəhyen ik,

mıpəh nətəyən iram tuk nıpig kırık!” *(Dut 31:6)*

⁶ Ror pən kitawə kharkun nhaniyen mhamə,
“Kughen Yermaru In yasitu kapətawə,
to tukhapəh nhaginien.

Narmamə kaseinein nisoriahyen ətawə.” *(Sam 118:6-7)*

⁷ Rikimıə tukraməkeikei mamuh nəmasur minə kapəmıə yamə mine kımısəkupən mıshajoun əmıə ye nəgkiarien kape Kughen. Sətərig-ru kın narımnar huvə yamə mine rımatərhav ye nımraghien kapəriə, kını mıshatətə ye Yermaru rəmhen kın əriə.

⁸ Yesu Kristo to rıpəh nukreikınien. Norien kafan raməmır əmə məkna apa kupan, muə

meriaji-pə ai taktakun mamvən to rīpəh norien infamien.

⁹ Takhapəh nisorien mə nhajounien vi pīsin pīsin mīnə tukhavi ta əmiə ye swatuk atuatuk. Kimiə havaag-pən əmə tuk Kughen, yame ramasitu irəmiə yerkin agien mə tukror kapəmiə nərigien riskai. Rīpəh nihuvəyen mə kitawə tuksəri-pən natuakəmien kape nəviginien, mə in tukror ətawə khaskai, meinai nəfrakisien mə natuakəmien mīnə a to khapəh nisasituyen ye narmamə.

¹⁰ Narmamə yamə mīne kasor hanə sakrefaes rəri-pən norien kape nəmə Isrel kupan, nar kirik kapəriə rikək ye nihuvəyen yame Yesu rīmivəh-sipə kimi ətawə ye sakrefaes kafan.

¹¹ Meinai pris ramhopni nar mīragh kini mivəh nitawīn mivaan apa imə Ikin Ramərhakə Ikin, kini mivəh-sipən kimi Kughen tuk nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə. Kini ai, kharəhsi-ərhav nar mīragh a apa iruə ye nimə tapolen kapəriə, mhavaan əru.

¹² Ye norien kirikianə əmə mīn, kikir ye rhav Yesu ye Jerusalem, in rīmnərig nəmhəyen ye nīpran kini mīmḥə mə nitawīn rirkun nəspir-tayen təvhagə has kape narmamə, mor əriə kisatuatuk.

¹³ Ror pən, pəh kitawə tuksor məkna, mhatərhav iruə imətawə ikin, masor kirikianə kitawə mīn, masərer matuk, nar apnapig narmamə kasor naurisien kimi ətawə rəmhen kin yame kimisor

13:8: Sam 102:27; Hib 1:12 **13:9:** Efes 4:14 **13:9:** Kol 2:7
13:9: 1 Kor 8:8; Hib 9:10 **13:11:** Lev 16:15 **13:11:** Eks 29:14;
Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 **13:12:** Jon 19:17 **13:12:** Rom 3:25
13:12: Efes 5:26 **13:13:** Luk 9:23

iran.

¹⁴ Imətawə atuatur rikək ye tokrei tanə e, mine taon yame raməmir rerin. Mərig kitawə kamhawhin taon yame tukripiuə.

¹⁵ Ror pən, pəh Yesu tukrasitu irətawə mə tukhavəhsi-pən sakrefaes kapətawə kimi Kughen nipiḡ m-fam. Sakrefaes e kapətawə, in e, pəh khavəhsi-haktə nhag Kughen nipiḡ m-fam, mhani-ərhav nhagin.

¹⁶ Hapəh nisəru-kinien norien huvə mine nəvraiye narimnar kapəmiə miyəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kapəriə rikək, meinai norien e in rəmhen kin sakrefaes yame riki Kughen ragien tukun.

¹⁷ Sor nəkwai nəmasur minə ye niməhuak, miseiwaiyu tukəriə. Iriə e kasarha tuknimraghien kapəmiə mhapəh nisapisiyen, meinai iriə kharkun mə tuk nipiḡ kirik, tukasəkeikei mhani-ərhav wok kapəriə tuk Kughen. Pəh kimiə taksor mə rikiriə tukragien tuk wok e. Mərig tukmə nakasor rikiriə ripəh nagiendien tuk wok kapəriə, to khapəh nisasituyen irəmiə.

¹⁸ Səhuak tuk əmawə, meinai yakharkun mə kapəməwə norien in ratuatur əmə, kini yaksorkeikei mə nipiḡ mi-fam kimawə jaksor əmə norien huvə.

¹⁹ Yakorkeikei pik mə kimiə takasəkeikei misaiyoh Kughen mə jakrerig-pre aihuaa əmə

13:13: Hib 11:26 **13:14:** Hib 12:27 **13:14:** Fil 3:20; Hib 11:10; 12:22 **13:15:** 1 Pita 2:5 **13:15:** Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19
13:16: Rom 12:13 **13:16:** Fil 4:18 **13:16:** Sam 50:21-15; Hos 14:2 **13:17:** Hib 13:7,24 **13:17:** Aes 62:6; Wok 20:28 **13:18:** 1 Tes 5:25 **13:18:** Wok 23:1

məm əmiə.

²⁰ Yakaməhuak m̄in tuk əmiə, mə Kughen tukrasitu irəmiə. Kughen e in e nukne nəmərinyuen. Kini In r̄imnor Yesu Kristo Yermaru kapətawə r̄imnərig nəmhəyen, mə nitaw̄in tukraiyyu mor promes rer̄in ruə mor nəfrakisien kin. Yesu e, In yemə huvə mapita tuk nəm-huvəyen sipsip m̄inə kafan. Yakaməhuak mə Kughen

²¹ tukrivəhsi-pre nar̄imnar huvə m̄inə fam kimi əmiə yame tukror əmiə naksəmhen tuk norien nar yame In rorkeikei. Kini yakaməhuak mə Kughen tukror wok ye n̄imraghien kapəmiə k̄irikianə k̄irikianə. Kini ye nasituyen kape Yesu Kristo, Kughen tukror kapəmiə norien rhuvə, kini r̄ikin tukragien p̄ik tukun. Kini pəh k̄ivəhsi-haktə nhag Kristo n̄ipig m̄ifam, mamvən, infamien r̄ikək. Amen.

²² Piak m̄inə m̄ine nowinik m̄inə. Nəkwəkwə e kafak r̄ipəh napomh-p̄ikien. Mərig yakamaiyoh skai əmiə mə taksor-ru kapəmiə nərigien rapomh m̄in mə taksətərig kin kafak nəgkiarien yame ravəh-si haktə nətərigien kapəmiə.

²³ Yakorkeikei mə takharkun mə kim̄irisin pi-autawə e Timoti ye kalabus. Tukmə in ruə aihuaa, kimru min jakraurə.

²⁴ Sokrən huvə kimi nəmehua m̄inə kapəmiə m̄ine nəməhuak m̄inə iməmiə ik̄in. Nəmə Itali kasokrən huvə irəmiə.

²⁵ Pəh Kughen tukrautə-pre kin n̄ihuvəyen kafan kim̄iə əmiə m̄inə fam. Amen.

**Nəkʷəkʷə imərhakə kape kughen: nirpenien
vi
The New Testament in the Southwest Tanna Language
of Vanuatu
Le Nouveau Testament dans la langue sud-ouest Tanna
de Vanuatu**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Southwest Tanna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tanna, Southwest

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

ad9e16d0-33ca-5cbe-ad05-46d1635fa22b